

Durmuş ýeňillikler hakynda Türkmenistanyň kanunçylygy

Aşgabat 2014

Bu neşir „Merkezi Aziýadaky Raýat Jemgyýetiniň Hukuk Hemaýaty (№176-A-00-09-00026-00 Ylalaşygy) Maksatnamasynyň çäklerindäki Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň Halkara Ösüşi boýunça Agentliginiň (USAID) hemaýat bermegi netijesinde Täjirçilik degişli däl hukuk boýunça halkara Merkezi (ICNL) tarapyndan taýýarlanylýdy. Şeýle hem, USAID tarapyndan hemaýat berilmeginde „Raýat Jemgyýetiniň Ösüş Assosiasiýasy „RJÖA“ tarapyndan durmuşa geçirilýän „Sebitleýin hyzmatdaşlygyň üsti bilen Ösüş“ Maksatnamanyň çäklerinde türkmen diline terjime edilip çap edildi.

Bu neşiriň çap edilmegi ABŞ-nyň halkara ösüş boýunça Agentliginiň (USAID) üsti bilen amerikan halkynyň beren hemaýatynyň netijesinde mümkin boldy. Täjirçilik däl hukuk boýunça halkara Merkezi neşiriň mazmuny üçin jogapkärçilik çekýär we bu hökmany suratda USAID-iň ýa-da ABŞ-nyň Hökümetiniň garaýyşy diýmegi aňlatmaýar.

Jogapkärçilikden ýüz döndermek baradaky beýanname: Bu neşirde görkezilen materiallar umumy maglumat hökmünde ulanylmaga degişli bolup, okyjylar tarapyndan haýsy-da bolsa bir çözüdi kabul etmekde ýa-da ony kabul etmekden ýüz döndermekde ulanylmaly däldir.

Täjirçilik däl hukuk boýunça halkara Merkezi bu neşirdäki maglumatyň takyklygy we dolylygy, şeýle hem bu neşiriň mazmunynyň ulanylynyndan soňraky netijesi üçin jogapkärçilik çekmeýär. Haýsy-da bolsa bir çözüdi kabul etmezden ozal okyjy özüni gyzyklandyryýan kesgitli mesele boýunça professional hukuk maslahaty üçin ýüz tutup biler.

Raýatlara, esasan hem ilatyň gowşak goralan gatlaklaryna durmuş taýdan kömek bermek barada döwletiň öz üstüne alan borçnamalary Türkmenistanyň köp sanly konstitusion kadalarynda öz beýany tapdylar. Konstitusýanyň 34-nji we 35 –nji maddalary raýatlaryň dynç almaga we saglygyny goramaga bolan hukuklaryny, 37-nji maddasy bolsa, ýaş boýunça, kesellilik, maýyplyk, zähmete ukypsyzlyk, ekleýjisini ýitiren we işsizlik ýagdaýynda durmuş üpjünçiligine bolan hukugyny kepillendirýärler.

Köp çagalary maşgalalara, ene-atasyz galan çagalara, weteranlara, döwletiň ýa-da jemgyýetiň bähbidini goranynda saglygyny ýitiren adamlara döwletiň we jemgyýetiň serişdelerinden goşmaça kömekleriň we ýeňillikleriň berilmegi belenilendir.

Bu konstitusion düzgünleri özgerdip, Türkmenistanyň „Salgytlar hakynda“ Bitewi kanunynda, we Zähmet Kodeksinde, Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky Kodeksinde şeýle hem, Türkmenistanyň Prezidentiniň 2006-njy 26-nji sentýabryndaky № PP-4538-nji „Maýyplaryň jemgyýetçilik guramalaryna we olaryň agzalaryna ýeňillikler bermek hakynda“ Permanynda, 2009-njy ýylyň 2-nji oktýabryndaky № 10648-nji „Çaga seretmek boýunça rugsat bermegiň tertibi hakynda“, 2009-njy ýylyň 30–njy oktýabryndaky № 10683-nji „Türkmenistanyň ilatynyň aýry-aýry toparlaryny derman serişdeleri, lukmançylyk hyzmatlary we saglygy goraýyş hajatly önümler bilen mugt hem-de ýeňillikli üpjün etmek hakynda“ we 2009-njy ýylyň 25-nji dekabryndaky №10732-nji „Ýeňillikli pensiýa çykмага hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň sanawy hakynda“ Kararlarynda ilatyň belli-belli toparlaryna durmuş ýeňillikleri belenilýär.

Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakynda Kodeksiniň 2-nji maddasyna laýyklykda Türkmenistanda ilaty durmuş taýdan goramak zähmete ukypsyz adamlara, maýyplara, çagalary maşgalalara we beýleki adamlara pensiýalaryň, döwlet kömek pullarynyň tölenilmegi hem-de durmuş ýeňillikleriniň berilmegi görnüşinde maddy üpjünçilik we durmuş taýdan hyzmat etmek boýunça döwlet ulgamyndan ybaratdyr.

Kodeksiň 106-nji we 112-nji maddalary aralygynda kanunçylyk tertibinde belenilen ýeňillikler berilýän weteranlaryň toparlary kesgitlenendir. Olaryň sanawyna beýik Watançylyk urşunyň weteranlary, beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň weteranlary, beýik Watançylyk urşy döwründe tylda zähmet çeken weteranlar şeýle hem, Içeri işler edaralarynyň weteranlary, zähmet weteranlary girýärler.

Raýatlaryň bu toparlary üçin, Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakynda Kodeksiniň **114-nji** (Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylary we beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň maýyplaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **115-nji** (Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşanlary durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **116-nji** (Beýleki döwletleriň çäklerindäki harby birliklere hyzmat eden adamlary durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **117-nji** (Söweş hereketleri alnyp barlan beýleki döwletlere iberilen işgärleri durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **118-nji** (Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda tylda zähmet çeken weteranlary durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **119-njy** (Harby gullugyň we içeri işler edaralarynyň weteranlaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **120-nji** (Wepat bolan (aradan çykan) Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylaryň, beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketleriniň maýyplarynyň we oňa gatnaşyjylaryň maşgala agzalaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri), **121-nji** (Zähmet weteranlaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri) we 2013-nji ýylyň 29-njy awgustynda Türkmenistanyň Kanuny bilen girizilen **121¹-nji** (Ýetim çagalary we ata-enesiniň howandarlygyndan galan çagalary durmuş taýdan goramagyň çäreleri) maddalarynda ýeňillikleriň aýrybaşgalaşdyrylan görnüşleri belenilendir.

Görkezilen kadalarda mugt ýa-da ýeňillikli şertlerde lukmançylyk we şypahana bejergisi, ýaşayyş-jaý we jemagat-durmuş hyzmatlary, ulag hyzmatlary, wagtlaýyn zähmete

ukypсыzlyk boýunça döwlet kömek pullary alynanda ýeňillikler, şeýle hem gartaşan raýatlar we maýyplar üçin öý-internatlaryna, durmuş taýdan hyzmat edýän merkezlerine nobatsyz kabul etmek hukugy, şeýle hem öýde durmuş hyzmatyny edýän bölümler tarapyndan hyzmat etmek üçin nobatsyz kabul etmek bellenilendir.

Kodeksiň 128-nji maddasynda, maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleri we olaryň kärhanalary Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde ýeňilliklerden peýdalanýandygy bellenenidir.

Kodeksiň 147-nji maddasyna laýyklykda, maýyplara durmuş kömegi pul tölegleri we şu Kodeksde bellenen ýeňillikleriň berilmegi, dermanlar, maýyplar üçin arabalar, protezler we beýleki protez-ortopedik önümler, ýörite harply çap önümleri, ses güýçlendiriji we duýdurýş gurallary bilen üpjün etmek görnüşinde, şeýle hem saglygy goraýyş, durmuş we hünär taýdan dikeltmek boýunça hyzmatlary we durmuş hyzmatyny etmek arkaly berilýär.

Maýyp çagalaryň, çagalykdan maýyplaryň, I, II we III topar maýyplaryň mugt we ýeňillikli şertlerde derman we lukmançylyk üpjünçiligi amala aşyrylýar.

«Salgytlar hakynda» Türkmenistanyň Bitewi kanunynda (Kanunyň 8-nji mad.) telekeçilik çygrynda ilatyň bellenen toparlary üçin, häsiýeti boýunça durmuş ýeňillikleri bolup durýan aýry-aýry salgyt salynýan amallar bilen baglansykly salgytlar boýunça berilýän ýeňilikler bellenilýär.

Şeýlelikde, «Salgytlar hakynda» Türkmenistanyň Bitewi kanunyň 106-njy maddasynda goşulan baha üçin salgyt boýunça ýeňillikler (GBS) bellenilip, maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleriniň kärhanalary we bilim edaralary bolsa, bu salgytdan dolylygyna boşadylandyrlar.

Türkmenistanyň gümrük çäklerine, Türkmenistana ynsanperwer kömek hökmünde, şeýle hem hökümetara ylalaşyklaryna laýyklykda, daşary ýurtlar tarapyndan muzdsuz berilýän tehnik kömegiň çäklerinde getirilýän harytlar (Kodeksiň 122-nji mad.) goşmaça tölegleri tölemekden boşadylýar.

Şeýle hem, ynsanperwerlik we (ýa-da) haýyr-yhsan kömegi hökmünde hökümetara ylalaşyklaryna laýyklykda, şeýle hem döwlet häkimýet we dolandyryş edaralarynyň çözümleriniň esasynda goşmaça töleg tölenýän harytlary bermek boýunça amallar goşmaça tölegleri tölemekden boşadylýarlar.

143-nji madda laýyklykda, jemgyýetçilik birleşikleri, maýyplar jemgyýetçilik birleşikleriniň kärhanalary, şeýle hem bilim edaralary, saglygy goraýyş edaralary we kärhanalary we oba hojalyk kärhanalary emlak üçin salgytdan boşadylýarlar.

Kodeksiň 170-nji maddasyna laýyklykda, maýyplaryň saglygyny dikeltmegi amala aşyran guramalar, bilim edaralary, maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleriniň kärhanalary, oba hojalyk kärhanalary we halkara, hökümetara we döwletara guramalary (muňa olaryň telekeçilik (täjirçilik) işinden alýan girdejileri girmeýärler) peýdadan alýan salgytdan boşadylýarlar.

Kodeksiň 187-nji maddasynda bellenen şahsy adamlaryň girdejileriniň aýratyn görnüşleriniň salgyt özeninden çykarylmagy möhüm durmuş ýeňilligi hökmünde seredilip, olaryň sanawyna grantlar görnüşinde alnan serişdeler hem girýärler. Bu maddada, şeýle hem daşary ýurt raýatларыnyň, şol sanda daşary ýurtларыň Türkmenistandaky diplomatik wekilhanalaryndan, konsullyk edaralaryndan we halkara, döwletara (hökümetara) guramalaryndan, şeýle hem Türkmenistanda hemişelik ýaşamaýan Türkmenistanyň raýatларыnyň alýan girdejileri, şeýle hem daşary ýurduň döwlet gullugynda duran şahsy tarapyň hakyna tutma işden alan girdejisi, oňa şol döwletde salgyt salynmaga degişli bolsa, salgyt salynmaga degişli däldir.

Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky Kodeksiniň 187-nji maddasyna laýyklykda, weteranlar derejesine degişli edilen adamlaryň, söweş hereketleri netijesinde maýyp bolanlaryň, şeýle hem çagalykdan maýyplaryň we I hem-de II topar maýyplaryň girdejileri salgyt salynmaga degişli däldir.

2009-njy ýylyň 18-nji aprelinde kabul edilen Türkmenistanyň Zähmet kodeksinde zähmet hukuk gatnaşyklary çygryndaky raýatlaryň aýry-aýry toparlary üçin, ilkinji nobatda aýallar we kämillik ýaşyna ýetmedikler üçin, durmuş ýeňillikleri bellenenidir.

Zähmeti goramak, iş wagty, rugsatlar we zähmetiň käbir beýleki şertleriniň çygryndaky ýeňilliklerden on sekiz ýaşyna ýetmedik işgärleriň peýdalanýandyklary (Kodeksiň 250-nji mad.), enelik bilen baglanyşykly aýala berilýän kepillikler we ýeňillikler (gijeki wagtdaky we iş wagtyndan daşary işlerdäki zähmetiň çäklendirilmegi, dynç alyş günlerinde, işlenilmeýän baýramçylyk we ýatlama günlerinde işlere çekmegiň hem-de gulluk iş saparlaryna ibermegiň çäklendirilmegi, zähmet haky tölenilmeýän rugsadyň berilmeginiň, zähmetiň ýeňillikli düzgünleriniň bellenilmeginiň we Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen beýleki kepillikler we ýeňillikler) enesiz çagalary terbiýeleýän atalara, şeýle hem kämillik ýaşyna ýetmedikleriň hossarlary (howandarlary) üçin hem degişlidigi (249-nji mad.) aýratyn bellärliklidir.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2006-njy ýylyň 26-nji sentýabryndaky PP-4538-nji „Maýyplaryň jemgyýetçilik guramalaryna we olaryň agzalaryna ýeňillikler bermek hakynda“ Permanynyň Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky Kodeksi bilen deňeşdirilende, maýyplaryň jemgyýetçilik guramalaryna we olaryň agzalaryna goşmaça ýeňillikler girizildi.

Permanyň 2-nji bölegine laýyklykda maýyplaryň jemgyýetçilik guramalary we olaryň kärhanalary we edaralary döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasy üçin serişdeleri geçirmekden, şeýle hem paçlary, şol sanda şol guramalaryň hasaba alnandygy üçin paçlary (gümrük paçlary we ýygymlary muňa girmeyär) tölemekden boşadyldy. Bu Perman bilen, görüş boýunça I derejeli maýyplary telefon üçin abonent töleglerini tölemekden boşadyldy we görüş boýunça II derejeli maýyplara 50 göterim indirim bellenildi.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 2-nji oktýabryndaky №10648-nji „Çaga seretmek boýunça rugsat bermegiň tertibi hakynda“ Karary bilen, ösüp barýan nesil baradaky aladany görkezýän ýeňillikler bellenenidir.

Türkmenistanyň Zähmet kodeksiniň 97-nji maddasyna laýyklykda, çaga seretmek boýunça rugsat bermegiň Tertibi Türkmenistanyň raýatlaryna, Türkmenistanyň çäklerinde hemişelik ýaşayan daşary yurt raýatlaryna we raýatlygy ýok adamlara degişlidir.

Çaga üç ýaşyna ýetýänçä oňa seretmek üçin tölenilmeýän rugsada bolan hukuk enä ýa-da ata, eger çaga ata-enäniň hossarlyk etmeginden galan bolsa, şol sanda çaganyň resmi bellenen hossaryna degişlidir.

Tertibiň 6-njy we 7-nji bentlerine laýyklykda, eger çaga seretmek birwagtda birnäçe adam tarapyndan amala aşyrylýan halatynda, çaga seretmek boýunça rugsat oňa hukugy bolan adamlaryň birine berilýär.

Çaga Türkmenistanyň çäklerinden daşarda doglan bolsa, çaga seretmek boýunça rugsada bolan hukuk çaganyň atasyna ýa-da enesine Türkmenistanyň raýaty bolan ýagdaýynda Türkmenistanyň çäklerinde hemişelik ýaşayan haýsy-da bolsa birine berilýär.

Çaga seretmek boýunça rugsat döwründe işgäriň iş ýeri saklanýar, çaga seretmek boýunça rugsat bolsa, iş döwrüne girýär, şunda ol zähmetiň aýratyn agyr şertleri bolan iş we gulluk eden döwri hökmünde hasaplanmaýar.

Çaga seretmek boýunça rugsat doly ýa-da bölekleýin ulanylyp bilner.

Üç ýaşyna çenli çaga seretmek üçin rugsatda bolýanyň rugsadyň arasyny kesmäge we çaga seretmek üçin rugsadyň möhletiniň gutarmagyna çenli işe girişmäge haky bardyr, şunda ol bu hakda işe çykmazyndan iki hepde öň iş berijini habarly etmelidir.

Eger adam çaga seretmek boýunça rugsady dowam etdirmekçi bolsa, onda iş berijä ýazmaça arza bermelidir we degişli buýruk çykarylmalýdyr.

Tertibiň 15-nji bölegine laýyklykda, Çaga seretmek boýunça rugsatda bolýan adama Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda çaga seretmek boýunça döwlet kömek puly bellenýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 30-njy oktýabryndaky №10683-nji Kararyna laýyklykda, Türkmenistanyň ilatynyň aýry-aýry toparlaryny derman serişdeleri, lukmançylyk hyzmatlary we saglygy goraýyş hajatly önümler bilen mugt hem-de ýeňillikli üpjün etmek görnüşinde möhüm durmuş ýeňillikleri berilýär.

Bellenilen ýeňilliklerden peýdalanýanlaryň sanawyna Beýik Watançylyk urşunyň maýyplary we weteranlary, harby gullukçylar, bu döwürde tylda zähmet çekenler, Ikinji jahan urşy döwründe faşistler we olaryň ýaranlary tarapyndan döredilen mejbur ediş ýerlerinde ýesirlikde bolanlar, beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşyjylar, görkezilen weteranlaryň toparlarynyň maşgala agzalary, kesgitlenen ýagdaýlarda ene-atalaryny we ýan ýoldaşlaryny hem öz içine alýar, harby gulluk borjyny ýerine ýetiren döwründe ýaralanmagyň, seňselemegiň, şikes almagyň ýa-da kesellemegiň netijesinde maýyp bolan harby gullukçylary we içeri işler edaralarynyň hatarçy, ýolbaşçy düzüminiň işgärleri; Türkmenistanyň Gahrymanlary, Sowet Soýuzynyň Gahrymanlary, Sosialistik zähmetiň Gahrymanlary, Şöhrat ordeniniň ähli üç derejesiniň we Zähmet Şöhraty ordeniniň ähli üç derejesiniň, «SSSR-iň Ýaragly Güýçlerinde Watana gulluk edendigi üçin» diýen ordeniň ähli üç derejesiniň eýeleri, maýyplaryň beýleki giň toparlary, şeýle hem radiasion heläkçilikleriň we olaryň täsiri netijesinde maýyp bolanlar, göwreli aýallar we bir ýaşa çenli çagalý eneler girizilendirler.

Agyr kesel bilen kesellän näsaglara, şol sanda süýji kesel, bronhial demgysma, howply täze döremeler, inçekesel, merezýel, AIDS keseli, heýwere (lepra), şizofreniýa, anoftalm, mikroftalm, neýrosensor kerrewlük (eşidiş damarynyň newriti) III-IV derejesi, ruhy keseller (I we II topar maýyplary, şeýle hem psihiatriýa we psihonewrologiýa edaralarynyň bejeriş-önümçilik ussahanasynda işleýän näsaglar), böwrek oturtma operasiýasyndan soňky ýagdaý, gemodializ ulanmak zerurlygy ýüze çykan böwrek ýetmezçiligi bolanlara derman serişdeleri we lukmançylyk hyzmatlary boýunça ýeňillikleri bellenendir.

Ilatyň gatnawly şertlerde derman serişdeleri 50 göterim ýeňillikli berilmäge degişli toparlar aýratyn Sanawda bellenilendir.

Şeýle adamlaryň sanawyna Beýik Watançylyk urşy döwründe tylda zähmet çeken weteranlar (1931-nji ýylyň 31-nji dekabryna çenli doglanlar); Türkmenistanyň önünde bitiren aýratyn hyzmatlary üçin döwletiň şahsy (atly) pensiýasyny alýan Türkmenistanyň raýatlary; Çernobyl AES-niň partlamagy netijesinde, radiasion şöhleleriň täsiri bilen baglanyşykly we soňky ýaramaz hadysalaryň önüni almak işlerine gatnaşyp, şöhle keselleri bilen kesellemedik hem-de şöhläniň täsiri netijesinde maýyp bolmadyk Türkmenistanyň raýatlary; Beýik Watançylyk urşuna we beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşyp, wepat bolanlaryň (aradan çykanlaryň), aradan çykan uruş maýyplarynyň maşgala agzalary girizilendir.

Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky Kodeksiniň 23-nji maddasyna laýyklykda pensiýa ýaşyndan ir möhletde pensiýa çykмага hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň sanawynyň tassyklanmagy Türkmenistanyň kanunçylygy tarapyndan bellenilen ýene-de bir durmuş ýeňillikleriň biri bolup durýar.

Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 29-njy dekabryndaky №10732-nji „Ýeňillikli pensiýa çykмага hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň sanawy hakynda“ Kararynda doly iş gününüň dowamynda ýerasty işlerde we zähmetiň zyýanly we aýratyn agyr şertleri bolan işlerde işleýän raýatlara ýeňillikli pensiýa çykмага hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň toparlary we görkezilen ýeňillikleriň ulanylyş tertibi bellenilendir.

Şu ýerde, Garaşsyz Türkmenistanyň dörän döwründen ozalky sowet döwründe hereket eden kanunçylyga laýyklykda, pensiýa ýeňillikli çykмага hukuk berýän zähmetiň zyýanly

şertlerinde işlän hem-de hünärleriniň № 10732-nji Karar bilen bellenen Sanawyna girmedik raýatlar babatynda, görkezilen ýeňillikleriň ulanylmagy baradaky meseläniň üstünde aýratyn durup geçmelidir.

Tejribede Durmuş üpjünçiligi ministrliği diňe Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 25-njy dekabryndaky №10732-nji Karary bilen tassyklanylýan Sanawyna giren hünärleri bolan raýatlaryň toparyna pensiýa belleýär, bu bolsa, hemme wagtda kanuny bolup durmaýar.

1991-nji ýylyň 27-nji oktyabryndaky № 573-XII-nji „Türkmenistanyň garaşsyzlygy we döwlet gurluşynyň esaslary hakynda“ Türkmenistanyň Konstitusion kanunynyň 18-nji maddasyna laýyklykda „Türkmenistanyň täze Konstitusiýasy we kanunlary kabul edilýänçä, eger häzirki Konstitusion kanuna gapma-garşy gelmedik halatynda, Türkmen SSR-niň Konstitusiýasy we kanunlary hereket edýär“.

Bu kadanyň esasynda Garaşsyz Türkmenistanyň döredilmezinden ozalky döwürde ýeňillikli pensiýa çykмага hukuk beren zyýanly zähmet şertleri bolan işlerde işlän raýatlara ýeňillikli pensiýalaryň bellenilmegi şol döwürde hereket eden, SSSR-yň Ministrler Kabinetiniň Karary bilen tassyklanylýan, 1991-nji ýylyň 26-njy ýanwaryndaky № 10-njy „Ýerasty işlerde we zähmetiň zyýanly we aýratyn agyr şertlerinde (ýaş ululygy boýunça) ýeňillikli pensiýa çykмага hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň №1 Sanawyna” laýyklykda kesgitlenilmelidir.

Bu Türkmenistanyň Konstitusiýasynyň 2008-nji ýyldaky redaksiýasynyň 48-nji maddasynda „Eger kabul edilen täze kanun raýatyň ýagdaýyny ýaramazlaşdyrýan bolsa, ony öň bolup geçen ýagdaýlar barada ulanmak bolmaz“ (1995-nji ýylyň 27-nji dekabryndaky, 1999-njy ýylyň 29-njy dekabryndaky, 2003-nji ýylyň 15-nji awgustyndaky, 2005-nji ýylyň 25-nji oktyabryndaky, 2006-njy ýylyň 26-nji dekabryndaky Türkmenistanyň Konstitusion Kanunlary bilen girizilen üýtgetmeler we goşmaçalar bilen ozal hereket eden Türkmenistanyň Konstitusiýasynyň 43-nji maddasyna meňzeş) diýip bellenen konstitusion kadadan gelip çykýar.

Mundan başgada, hereket edýän Konstitusiýanyň redaksiýasynyň 6-njy maddasynyň 2-nji böleginde şeýle bellenilendir: „**Eger Türkmenistanyň halkara şertnamasynda, Türkmenistanyň kanunlaryndan başga kadalar bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar**“. Türkmenistanyň „Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky“ kodeksiniň 4-nji maddasynyň 2-nji bendi edil şeýle usulda kesgitlenendir. („Eger Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kodeksdäkiden başga kadalar bellenen bolsa, onda **halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar**“).

Türkmenistan 1992-nji ýylyň 13-nji martyndaky „Garaşsyz Döwletleriň Arkalaşygynyň gatnaşyjy-döwletleriniň raýatlarynyň pensiýa üpjünçiligi çygryndaky hukuklarynyň kepillikleri hakynda Ylalaşygyň“ gatnaşyjysy bolmak bilen, milli kanunçlygyň kadalary bu Ylalaşygyň kadalary bilen ters gelen halatynda bu ylalaşygyň kadalaryny ulanmalydyr.

Görkezilen Ylalaşygyň 6-njy maddasynda şeýle bellenilýär:

1. Ylalaşyga gatnaşyjy-döwletleriň raýatlaryna pensiýalaryň bellenilmegi olaryň ýaşayan ýeri boýunça kesgitlenilýär.

Ylalaşyga gatnaşyjy-döwletleriň raýatlarynyň **pensiýa, şol sanda ýeňillikli pensiýa çykмага bolan hukugyny kesgitlemek üçin, bu döwletleriň islendiginiň çäginde, şeýle hem bu Ylalaşygyň güýje girmezinden ozal öňki SSSR-iň çäginde gazanylan zähmet döwri hem hasaplanmalydyr.**

Ylalaşygyň 13-nji maddasynyň 2-nji bölegine laýyklykda bolsa, – **2. Bu Ylalaşygyň düzgünlerine laýyklykda ýüze çykan, Arkalaşygyň gatnaşyjy döwletleriniň raýatlarynyň pensiýa bolan hukugy, olaryň ýaşayan çägindäki gatnaşyjy döwletiniň Ylalaşykdan çykýan halatynda-da, öz güýjini ýitirmeýär.**

Şeýlelikde, 1992-nji ýylyň 13-nji martyndaky halkara Ylalaşykdan gelip çykyşy ýaly, SSSR-yň Ministrler Kabinetiniň 1991-nji ýylyň 26-nji ýanwaryndaky №10-njy

Kararynda bellenen ýeňillikli pensiýa çykмага bolan hukuk, Türkmenistanyň Konstitusiýasynyň hereket edýän redaksiýasynyň 46-njy maddasyna we 1992-nji ýylyň 13-nji martyndaky „Garassyz Döwletleriň Arkalaşygynyň gatnasyjy-döwletleriniň raýatlarynyň pensiýa üpjünçiligi çygyndaky hukuklarynyň kepillikleri hakynda Ylalaşygyň“ 6-njy maddasynyň 2-nji bölegine laýyklykda Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 25-nji dekabryndaky №10732-nji Kararynyň kabul edilmegi bilen baglanyşykly ýitirilip bilinmez.

SSSR-yn Ministrler Kabinetiniň 1991-nji ýylyň 26-nji ýanwaryndaky №10-njy Karary bilen bellenen ýeňillikleri bolan raýatlara, Türkmenistanyň Zähmet we durmuş goragy ministrliginiň pensiýa bellemek boýunça Merkezi Komissiyasy tarapyndan olaryň hünärleriniň Türkmenistanyň Prezidentiniň 2009-njy ýylyň 25-nji dekabryndaky Karary bilen tassyklanylýan Sanawa girmändiginiň esasynda, olara pensiýa bellemekden ýüz dönderilen halatynda, ýokarda görkezilen milli kanunçylygyň we halkara ylalaşyklaryň kadalarynyň esasynda, şeýle ýüz döndermäni kazyýet tertibinde şikaýat edip, öz kanuny hukuklarynyň durmuşa geçirilmegini gazanmaklary maksada laýykdyr.

**Türkmenistandaky Kommersiýa däl
hukuk boýunça halkara Merkeziniň
hukuk maslahatçysy
Igor Kaganowskiý**

**Türkmenistanda hereket edýän kanunçylyk namalardan
Çykaryp almalar**

Türkmenistanyň Kanuny

**Türkmenistanyň Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky
Kodeksini tassyklamak we güýje girizmek hakynda**

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2012 ý., № 3-4, b. II, 91-nji madda; 2013-nji ýylyň 11-nji sentýabrynyň № 264 (27136) “Нейтральный Туркменистан” gazetinde rus dilinde çap edildi)

**TÜRKMENISTANYŇ
ILATY DURMUŞ TAÝDAN GORAMAK HAKYND
KODEKSI**

2012-nji ýylyň 19-njy oktýabryndaky № 340-IV

2-nji madda. Ilaty durmuş taýdan goramak

Türkmenistanda ilaty durmuş taýdan goramak zähmete ukypsyz adamlara, maýyplara, çagalý maşgalalara we beýleki adamlara pensiýalaryň, döwlet kömek pullarynyň tölenilmegi hem-de durmuş ýeňillikleriniň berilmegi görnüşinde maddy üpjünçilik we durmuş taýdan hyzmat etmek boýunça döwlet ulgamyndan ybarat.

106-njy madda. Weteranlaryň toparlary

Watany goramakda bitiren hyzmatlary, birkemsiz harby gullugy we uzak möhletliň dowamynda çeken ak ýürekli zähmeti üçin weteranlaryň şu toparlary belenilýär:

- 1) Beýik Watançylyk urşunyň weteranlary;
- 2) beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň weteranlary;
- 3) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda tylda zähmet çeken weteranlar;
- 4) harby gullugyň weteranlary;
- 5) içeri işler edaralarynyň weteranlary;
- 6) zähmet weteranlary.

107-nji madda. Beýik Watançylyk urşunyň weteranlary

1. Beýik Watançylyk urşunyň weteranlaryna şu aşakdakylar degişlidir:

1) Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylar:

a) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda hereket eden goşunyň düzümine giren harby bölümlerde, ştablarda, edaralarda harby gullugy geçen ýa-da olarda wagtlaýyn bolan harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler (harby bölümlerde terbiýelenenleri we ýaşajyk esgerleri hem goşmak bilen);

b) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda şäherlerde gulluk eden we olary goramaga gatnaşmagy, hereket edýän goşunyň harby bölümleriniň harby gullukçylaryna belenilen ýeňilliki şertlerde pensiýalar bellemek üçin gulluk eden diýlip hasap edilýän harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler, döwlet howpsuzlygy, içeri işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserlerler düzümine degişli adamlar;

ç) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda hereket eden goşunyň düzümine giren ýa-da şol döwürde şäherlerde ýerleşen, olaryň goralmagyna gatnaşylmagy, hereket eden goşunyň harby

bölümleriniň harby gullukçylaryna ýeňillikli şertlerde pensiýalar bellemek üçin artykmaçlyk hasaby bilen gulluk eden diýlip hasap edilýän harby bölümlerde, ştablarda we edaralarda şatdaky wezipelerde bolan, goşunyň we flotuň, içeri işler, döwlet howpsuzlygy goşunlarynyň we edaralarynyň goşun gullugynda durman, şolaryň hatarynda işläň adamlar;

d) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda Gyzyl Goşunyň hatarlarynda bolan adamlaryň ýagdaýyna getirilen we hereket eden söweş meýdanlarynyň tyl serhetleriniň ýa-da hereket eden flotlaryň operatiw zolaklarynyň çäklerinde goşunyň we flotuň bähbitleri üçin wezipeleri ýerine ýetiren kärhanalaryň, harby desgalaryň, halk komissarlyklarynyň, pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň işgärleri;

e) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda hereket eden goşunyň harby bölümlerinde, duşmanyň tylynda ýa-da beýleki döwletleriň çäklerinde aňtawyň, garşylyklaýyn aňtawyň işgärleri, ýörite tabşyryklary ýerine ýetiren beýleki adamlar;

ä) 1944-nji ýylyň 1-nji ýanwary–1945-nji ýylyň 9-njy maýy döwründe öňki SSSR-iň çäklerinde söweş tabşyryklaryny ýerine ýetirmekde söweş hereketlerine gatnaşan harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler, goşun gullugynda durman, şolaryň hatarynda işläň adamlar, atyjy batalýonlaryň, halky gorajygy wzwodlaryň we otrýadlaryň esgerleri hem-de serkerdeler düzümi;

f) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda hereket eden goşuna medeni hyzmat ugrunyň, köpçülikleýin habar beriş serişdeleriniň iş saparyna iberilen işgärleri;

g) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda duşmana garşy meýletin toparlaryň, gizlinlikdäki toparlaryň, beýleki birikmeleriniň hatarynda bolup, Germaniýa faşizminiň we onuň ýardamçylarynyň garşysyna söweş hereketlerine gatnaşan adamlar;

h) Beýik Watançylyk urşy döwründe söweş hereketleriniň netijesinde Germaniýa we onuň ýardamçylarana ýesir düşen we soň bozulan hukugy dikeldilen öňki harby gullukçylaryň hataryndan bolan adamlar;

2) 1941-nji ýylyň 22-nji iýuny–1945-nji ýylyň 3-nji sentýabry döwründe hereket eden goşunyň düzümine girmedik harby bölümlerde, edaralarda, harby-okuw jaýlarynda harby gullugy geçen we «1941-1945-nji ýyllaryň Beýik Watançylyk urşunda Germaniýadan üstün çykylyp gazanylan ýeňiş üçin» diýen medal ýa-da «Ýaponiýadan üstün çykylyp gazanylan ýeňiş üçin» diýen medal bilen sylaglanan harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler;

3) 1941-nji ýylyň 8-nji sentýabry–1944-nji ýylyň 27-nji ýanwary aralygyndaky gabaw döwründe Leningrad şäheriniň kärhanalarynda, guramalarynda we edaralarynda işläň hem-de «Leningrady gorandygy üçin» diýen medal bilen sylaglanan adamlar we «Gabawdaky Leningradyň ýaşajysy» diýen nyşan bilen sylaglanan adamlar;

4) hereket eden söweş meýdanynda tyl serhetleriniň çäklerindäki, demir ýol we awtomobilýollarynyň söweş meýdançalaryndaky howa hüjüminden goranyş obýektlerinde, goraghana desgalarynyň, deňiz binýatlarynyň, howa gämileriniň duralgalarynyň we beýleki desgalarynyň gurluşygynda işläň adamlar;

5) ok-därileri we söweş tehnikasyny ýygnamak, çäkleri we desgalary partlaýjylardan zyyansyzlandyrmak işine goşun ýolbaşçylygy we ýerli häkimiýet edaralary tarapyndan çekilen adamlar;

6) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda ýurduň howpsuzlygynyň bähbitleri üçin Eýrana girizilen goşunlaryň düzüminde tabşyryklaryň ýerine ýetirilmegine gatnaşan adamlar.

2. Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda hereket eden goşunyň düzümine giren harby bölümleriň, ştablaryň we edaralaryň sanawy hem-de hereket eden goşunyň harby bölümleriniň harby gullukçylary üçin bellenen ýeňillikli şertlerde pensiýa bellemek üçin artykmaçlyk hasaby bilen gulluk eden diýlip hasap edilýän, goralmagyna gatnaşylan şäherleriň sanawy we urşuň bolan döwürleri Türkmenistanyň Goranmak ministrligi tarapyndan kesgitlenilýär.

108-nji madda. Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň weteranlary

Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň weteranlaryna şu

aşakdakylar degişlidir:

1) beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketleriniň maýyplary:

a) Türkmenistanyň Goranmak ministrligi tarapyndan bellenen döwürlerde söweş hereketleriniň bolup geçen sebitlerinde ýaralanmagyň, seňselemegiň, şikes almagyň ýa-da kesellemegiň netijesinde maýyp bolan harby gullukçylary, döwlet howpsuzlygy we içeri işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserlerler düzüminiň işgärleri;

b) beýleki döwletlerde hereket eden harby birliklere hyzmat eden we şol döwletlerde söweş hereketleriniň alnyp barlan döwründe ýaralanmagyň, seňselemegiň, şikes almagyň ýa-da kesellemegiň netijesinde maýyp bolan işgärler;

ç) 1945-nji ýylyň 10-njy maýy–1951-nji ýylyň 31-nji dekabry döwründe öňki SSSR-iň çäklerinde söweşeň tabşyryklary ýerine ýetirenlerinde ýaralanmagyň, seňselemegiň, şikes almagyň ýa-da kesellemegiň netijesinde maýyp bolan harby gullukçylar, döwlet howpsuzlygy we içeri işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserler düzüminiň işgärleri, atyjy batalýonlaryň, halk goragçysy wzwodlarynyň we otrýadlarynyň esgerleri we ýolbaşçy düzümi;

2) beýleki döwletleriň çäklerinde söweş hereketlerine gatnaşyjylar:

a) öňki SSSR-iň döwlet häkimiýeti edaralary tarapyndan beýleki döwletlere iberilen we şol döwletlerde gulluk borçlaryny ýerine ýetirenlerinde söweş hereketlerine gatnaşan harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilen harby gullukçylar, harby ýygnanyşyklara çagyrylan harby borçlular, döwlet howpsuzlygy we içeri işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserler düzüminiň işgärleri, görkezilen edaralaryň işgärleri, öňki SSSR-iň Goranmak ministrliginiň işgärleri;

b) 1945-nji ýylyň 10-njy maýy–1951-nji ýylyň 31-nji dekabry döwründe öňki SSSR-iň çäklerinde söweşeň tabşyryklary ýerine ýetirenlerinde söweş hereketlerine gatnaşan harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler, döwlet howpsuzlygy we içeri işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserler düzüminiň işgärleri, atyjy batalýonlaryň, halk goragçysy wzwodlarynyň we otrýadlarynyň esgerleri we ýolbaşçylar düzümi;

ç) söweş hereketleri alnyp barlan döwründe Owganystana ýük daşamak üçin iberilen awtomobil batalýonlarynyň harby gullukçylary;

d) söweş hereketleri alnyp barlan döwürlerinde öňki SSSR-iň çäklerinden Owganystana söweşeň tabşyrykly uçuşlary amala aşyran uçujylyk düzüminiň harby gullukçylary;

3) beýleki döwletleriň çäklerinde öňki SSSR-iň harby güýçleriniň düzüm birliklerine hyzmat eden, ýaralanan, seňselän ýa-da şikes alan ýa-da söweş hereketlerini üpjün etmäge gatnaşandygy üçin öňki SSSR-iň ordenleri we medallary bilen sylaglanan adamlar (söweş hereketleri alnyp barlan döwürde Owganystana uçuşlary ýerine ýetiren raýat awiasiyasynyň howa gämileriniň uçujylyk ekipažlarynyň agzalaryny hem goşmak bilen);

4) 1979-njy ýylyň dekabry–1989-njy ýylyň dekabry döwründe Owganystana, şeýle hem söweş hereketleri alnyp barlan beýleki döwletlere işe iberilen, bellenen möhletlerini işläň ýa-da esasly sebäplere görä möhletinden öň yzyna iberilen işgärler (raýat awiasiyasynyň howa gämileriniň uçujylyk ekipažlarynyň agzalaryny hem goşmak bilen).

109-njy madda. Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda tylda zähmet çeken weteranlar

Beýik Watançylyk urşy döwründe tylda zähmet çeken weteranlara Türkmenistanyň 1931-nji ýylyň 31-nji dekabryna çenli doglan raýatlary degişlidir.

110-njy madda. Harby gullugyň weteranlary

Harby gullugyň weteranlaryna öňki SSSR-iň Ýaragly Güýçleriniň, Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň, öňki SSSR-iň Döwlet howpsuzlyk komitetiniň, Türkmenistanyň Milli

howpsuzlyk ministriginiň, öňki SSSR-iň serhet goşunlarynyň, içerki goşunlaryň, demir ýol goşunlarynyň, hökümet aragatnaşygy goşunlarynyň, raýat goranyşy goşunlarynyň, Türkmenistanyň Döwlet serhet gullugynyň, Türkmenistanyň (öňki SSSR-iň) harby gulluk göz önünde tutulan ministrlikleriniň we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň, Türkmenistanyň (öňki SSSR-iň) ordenleri ýa-da medallary bilen sylaglanan ýa-da hormatly atlara mynasyp bolan ýa-da pudaklaryň tapawutlandyryş nyşanlary bilen sylaglanan we azyndan 25 ýyl gulluk döwri bolan erkek adamlar we azyndan 20 ýyl gulluk döwri bolan aýal maşgalalar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler, şeýle hem harby gulluk borçlaryny ýerine ýetirmek bilen baglanyşykly ýaralanmagyň, seňselemegiň, şikes almagyň ýa-da kesellemegiň netijesinde maýyp bolan harby gullukçylar degişlidir.

111-nji madda. Içeri işler edaralarynyň weteranlary

Içeri işler edaralarynyň weteranlaryna öňki SSSR-iň ýa-da Türkmenistanyň ordenleri ýa-da medallary bilen sylaglanan, ýa-da hormatly atlara mynasyp bolan, ýa-da pudaklaryň tapawutlandyryş nyşanlary bilen sylaglanan, içerki işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserler düzüminiň işgärleri degişlidir: erkek adamlaryň azyndan 25 ýyl we aýal maşgalalaryň 20 ýyl gulluk döwri bolanda.

112-nji madda. Zähmet weteranlary

Zähmet weteranlaryna öňki SSSR-iň ýa-da Türkmenistanyň döwlet sylaglary bilen sylaglanan, şol sanda hormatly atlara mynasyp bolan we eýeçiliginiň görnüşine garamazdan kärhanalarda, guramalarda we edaralarda erkek adamlaryň azyndan 25 ýyl, aýal maşgalalaryň azyndan 20 ýyl iş döwri bolanlary degişlidir.

113-nji madda. Weteranlaryň şahadatnamalary

1. Weteranlara bellenilen nusgadaky şahadatnamalar:

1) Beýik Watançylyk urşunyň, beýleki döwletleriň çäklerindäki uruş hereketleriniň, harby gullugyň weteranlaryna – Türkmenistanyň Goranmak ministrligi tarapyndan;

2) içerki işler edaralarynyň weteranlaryna – Türkmenistanyň Içeri işler ministrligi tarapyndan;

3) zähmet weteranlaryna we Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda tylda zähmet çeken weteranlara – weteranlaryň ýaşayan ýerlerindäki häkimlikler tarapyndan berilýär.

2. Şu maddanyň birinji böleginiň 1-nji bendinde göz önünde tutulan weteranlar üçin şahadatnamalaryň asyl nusgalary Türkmenistanyň Goranmak ministrligi, 2-nji bendinde göz önünde tutulan weteranlar üçin - Türkmenistanyň Içeri işler ministrligi we 3-nji bendinde göz önünde tutulan weteranlar üçin - Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi tarapyndan Türkmenistanyň Ministrler Kabineti bilen ylalaşyp tassyklanylýar.

114-nji madda. Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylary we beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň maýyplaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri

1. Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylary we beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketleriniň maýyplaryny durmuş taýdan goramak boýunça çäreler hökmünde şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

1) döwletiň dermanhana edaralaryndan, şol sanda ýöriteleşdirilen dermanhanalardan, lukmanyň ýazyp beren dermannamasy boýunça, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen ölçegleriň we tertibiň çäklerinde dermanlary mugt almak;

2) ýaşayan ýerindäki döwletiň bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diň protezlerini (gymmat metallardan ýasalýan protezlerden başga) mugt taýýarlatmak we abatlamak, şeýle

hem beýleki protezler we protez-ortopediki önümler bilen mugt üpjün edilmek;

3) döwletiň ambulatoriýa-saglyk öýleri edaralarynda nobatsyz mugt hyzmat etmek we nobatsyz hassahana ýerleşdirmek;

4) Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň Merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözgüdi esasynda ýylda bir gezek mugt şypahana bejergisi;

5) söweş hereketleriniň işleýän maýyplaryna wagtlaýyn zähmete ukypsyzlyk boýunça döwlet kömek puluny iş döwrüne garamazdan, şu Kodeksiň 73-nji maddasynyň birinji bölegine laýyklykda hasaplanylýan ululygyň 100 göterimi möçberinde tölemek;

6) olara degişli hususy ýaşayyş jaýlaryny ilkinji nobatda düýpli abatlamak;

7) hususy ýaşayyş jaýyny gurmak üçin, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde ýerli gurluşyk materiallaryny ilkinji nobatda almak;

8) ýaşayan jaýlaryny nobatsyz abatlamak;

9) ýaşayyş jaý şertleriniň gowulandyrylmagyna mätäçlere döwletiň ýaşayyş jaý gorundaky jaýlardan ýaşayyş meýdanyny nobatsyz bermek;

10) olaryň ýaşayan gulluk ýaşayyş jaýlaryndan başga ýaşayyş jaýy berilmezden çykarylmagyna ýol bermezlik;

11) hususy ýaşayyş jaýlaryny, garažlary gurmak, bag-bakja hojalygyny alyp barmak üçin, hereket edýän kanunçylykda kesgitlenýän möçberlerde ýer parçalaryny tölegsiz almak;

12) ýaşayyş jaýyny gurmak, hususy ýaşayyş jaýyny satyn almak (gurmak), olary düýpli abatlamak, olara gaz geçirmek, suw geçiriji we lagym ulgamlaryna birikdirmek, şeýle hem bagçylyk öýlerini satyn almak (gurmak), bagçylyk meýdanlaryny abadanlaşdyrmak, kömekçi ýa-da fermerçilik hojalygyny guramak üçin, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýän tertipde we möçberlerde göterimsiz karz almak;

13) eýeleýän ýaşayyş jaýynyň umumy meýdanyny, şol sanda bilelikde ýaşan, dul galan ýanyoldaşy tarapyndan hem, mugt peýdalanmak;

14) öý telefonyny, simli radio nokadyny nobatsyz mugt geçirmek. Söweş hereketleriniň maýyplary telefon, radio nokady üçin her aýdaky abonent töleglerinden boşadylýarlar;

15) suwdan, gazdan, elektrik energiýasyndan bellenen sarp ediş ölçeglerinden artyk mugt peýdalanmak;

16) merkezleşdirilen ýyladyş ulgamyndan, durmuş we beýleki galyndylary çykarmak hyzmatlaryndan, hapa suwlary akabalara akdyrmakdan mugt peýdalanmak;

17) olaryň islegine görä, demir ýol, howa, suw we şäherara awtomobil ulaglarynda ýylda bir gezek mugt gidip-gelmek hukugy berilýär;

18) güýz-gyş möwsümünde gidip-gelmegiň sanyny çäklendirilmezden demir ýol we howa ulaglarynda ýol nyrhynyň 50 göterimi möçberinde ýeňillik berilýär. Ýolda I topar maýybynyň ýanynda bolýan adama 50 göterim möçberinde ýeňillik berilýär;

19) şäher ýolagçylar ulaglarynyň ähli görnüşlerinde (yeňil taksiden başga) we ýaşayan ýerine garamazdan, etrabyň çäklerindäki oba ýerlerinde umumy peýdalanylýan awtomobil ulaglarynda (yeňil taksiden başga) mugt gidip-gelmek;

20) şäherýaka ugurlar boýunça gatnaýan awtobuslarda we demir ýol we suw ulagynda mugt gidip-gelmek;

21) ulaglaryň ähli görnüşlerine biletleri nobatsyz satyn almak;

22) gartaşan raýatlar we maýyplar üçin öý-internatlaryna, durmuş taýdan hyzmat edýän merkezlerine nobatsyz kabul etmek hukugy, şeýle hem öýde durmuş hyzmatyny edýän bölümler tarapyndan hyzmat etmek üçin nobatsyz kabul etmek.

2. Gidip-gelmek üçin şu maddanyň birinji böleginde görkezilen ýeňillikler Türkmenistanyň çäginde hereket edýär. Öňki SSSR-iň düzümine giren beýleki döwletleriň çäkleri boýunça ýeňillikli gidip-gelmegiň şertleri we tertibi degişli döwletara ylalaşyklar bilen düzgünleşdirilýär.

3. Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylar üçin ýeňillikler şu Kodeksiň 107-nji maddasynyň birinji böleginiň 2-6-njy bentlerinde görkezilen adamlar, şeýle hem ikinji jahan

urşy döwründe Germaniýa faşizmi we onuň ýaranlary tarapyndan döredilen konslagerlerde, gettolarda, beýleki mejbur ediş ýerlerinde ýesirlikde bolan kämilik ýaşyna ýetmedik we Beýik Watançylyk urşy döwründäki söweş hereketleri ýa-da olaryň netijeleri bilen baglanyşykly seňsenmek, ýaralanmak, şikes almak netijesinde çagalykdan maýyp bolanlara-da degişli bolup durýar.

(2013-nji ýylyň 29-njy awgustynda - Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda- 2013-nji ýylyň 11-nji sentýabryndaky № 264 (27136) “Нейтральный Туркменистан” gazetinde rus dilinde çap edildi);

115-nji madda. Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşanlary durmuş taýdan goramagyň çäreleri

1. Şu Kodeksiň 108-nji maddasynyň 2-nji bendinde görkezilen beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşanlara şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

1) döwletiň dermanhana edaralaryndan, şol sanda ýöriteleşdirilen dermanhanalardan, lukmanyň ýazyp beren dermannamasy boýunça, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen ölçegleriň we tertibiň çäklerinde dermanlary mugt almak;

2) ýaşayan ýerindäki döwletiň bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini (gymmat metallardan ýasalyan protezlerden başga mugt taýýarlatmak we abatlamak, şeýle hem beýleki protezler we protez-ortopediki önümler bilen mugt üpjün etmek;

3) her ýylky esasy rugsadyny özleri üçin amatly wagtda peýdalanmak we zähmet hakyny tölemezden ýylda 30 senenama güne çenli goşmaça rugsat almak;

4) olara degişli hususy ýaşayyş jaýlaryny ilkinji nobatda abatlamak;

5) ýaşayyş jaý şertleriniň gowulandyrylmagyna mätäçlere döwletiň ýaşayyş jaý gorundaky jaýlardan ýaşayyş meýdanyny ilkinji nobatda bermek;

6) olaryň ýaşayan gulluk ýaşayyş jaýlaryndan başga ýaşayyş jaýy berilmezden çykarylmagyna ýol bermezlik;

7) hususy ýaşayyş jaýlaryny, garažlary gurmak, bag-bakja hojalygyny alyp barmak, kömekçi ýa-da fermerçilik hojalygyny guramak üçin, Türkmenistanyň kanunçylygynda kesgitlenen möçberlerde ýer parçalaryny mugt almak;

8) eýeleýän ýaşayyş jaýynyň umumy meýdanyny, şol sanda bilelikde ýaşayan, maşgala agzalary tarapyndan hem, mugt peýdalanmak;

9) öý telefonyny we simli radio nokadyny geçirmekde artykmaç hukukdan peýdalanmak;

10) öý telefonyny we simli radio nokadyny geçirmek üçin tölegiň 50 göterimi, şeýle hem telefon, radio nokady üçin her aýdaky abonent tölegleriniň 50 göterimi möçberinde ýeňillik bermek;

11) suwdan, gazdan, elektrik energiýasyndan bellenen sarp ediş ölçeglerinden artyk mugt peýdalanmak;

12) merkezleşdirilen ýyladyş ulgamyndan, durmuş we beýleki galyndylary çykarmak hyzmatlaryndan, hapa suwlary akabalara akdyrmakdan mugt peýdalanmak;

13) ýaralananlara, seňselänlere ýa-da şikes alanlara demir ýol, howa, suw we şäherara awtomobil ulaglarynda iki ýylda bir gezek mugt ýa-da olaryň islegine görä, görkezilen ulaglarda ýylda bir gezek 50 göterim ýeňillik bilen gidip-gelmek;

14) şäher ýolagçylar ulaglarynyň ähli görnüşlerinde (ýeňil taksiden başga) we ýaşayan ýerine garamazdan, etrabyň çäklerindäki oba ýerlerinde umumy peýdalanylýan awtomobil ulaglarynda (ýeňil taksiden başga) mugt gidip-gelmek;

15) şäherýaka ugurlar boýunça gatnaýan awtobuslarda we demir ýol ulagynda mugt gidip-gelmek;

16) ulaglaryň ähli görnüşlerine biletleri nobatsyz satyn almak.

2. Şu maddanyň birinji böleginde görkezilen gidip-gelmek üçin ýeňillikler Türkmenistanyň çäginde hereket edýär. Öňki SSSR-iň düzümine giren beýleki döwletleriň çäkleri boýunça ýeňillikli gidip-gelmegiň şertleri we tertibi degişli döwletara ylalaşyklar bilen düzgünleşdirilýär.

116-njy madda. Beýleki döwletleriň çäklerindäki harby birliklere hyzmat eden adamlary durmuş taýdan goramagyň çäreleri

Beýleki döwletleriň çäklerindäki harby birliklere hyzmat eden, ýaralanan, seňselän ýa-da şikes alan ýa-da söweş hereketlerini üpjün etmäge gatnaşandygy üçin ordenler we medallar bilen sylaglanan adamlara (söweş hereketleriniň alnyp barlan döwründe Owganystana uçuşlary ýerine ýetiren howa gämileriniň uçujylyk ekipažlarynyň agzalaryny hem goşmak bilen), durmuş taýdan goramak boýunça çäreler hökmünde şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

- 1) her ýylky esasy rugsadyny özleri üçin amatly wagtda peýdalanmak we zähmet hakyny tölemezen ýylda 30 senenama gününe çenli goşmaça rugsat almak;
- 2) olaryň ýaşayan gulluk ýaşayyş jaýlaryndan başga ýaşayyş jaýy berilmezden çykarylmagyna ýol bermezlik;
- 3) öý telefonyny we simli radio nokadyny geçirmekde artykmaç hukukdan peýdalanmak.

117-nji madda. Söweş hereketleri alnyp barlan beýleki döwletlere iberilen işgärleri durmuş taýdan goramagyň çäreleri

1979-njy ýylyň dekabryndan 1989-njy ýylyň dekabry aralygynda Owganystana, şeýle hem söweş hereketleri alnyp barlan beýleki döwletlere iberilen, bellenilen möhletde işlän ýa-da esasly sebäpler boýunça möhletinden öň yzyna gaýdan işgärlere durmuş taýdan goramak boýunça çäreler hökmünde şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

- 1) her ýylky esasy rugsadyny özleri üçin amatly wagtda peýdalanmak;
- 2) öý telefonyny we simli radio nokadyny geçirmekde artykmaç hukukdan peýdalanmak.

118-nji madda. Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda tylda zähmet çeken weteranlary durmuş taýdan goramagyň çäreleri

Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda tylda zähmet çeken weteranlara şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

- 1) döwletiň dermanhana edaralaryndan, şol sanda ýöriteleşdirilen dermanhanalardan, lukmanyň ýazyp beren dermannamasy boýunça, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen ölçegleriň we tertibiň çäklerinde dermanlaryň gymmatyndan 50 göterim ýeňillikli almak;
- 2) ýaşayan ýerindäki döwletiň bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini (gymmat metallardan ýasalan protezlerden başga) mugt taýýarlatmak we abatlamak, şeýle hem beýleki protezler we protez-ortopediki önümler bilen mugt üpjün etmek;
- 3) hususy ýaşayyş jaýlaryny, garažlary gurmak, bag-bakja hojalygyny alyp barmak, kömekçi ýa-da fermerçilik hojalygyny guramak üçin, hereket edýän kanunçylykda kesgitlenilýän möçberlerde ýer parçalaryny mugt almak;
- 4) öý telefonyny we simli radio nokadyny geçirmekde artykmaç hukukdan peýdalanmak;
- 5) şäher ýolagçylar ulaglarynyň ähli görnüşlerinde (ýeňil taksiden başga) we ýaşayan ýerine garamazdan, etrabyň çäklerindäki oba ýerlerinde umumy peýdalanylýan awtomobil

ulaglarynda (ýeňil taksiden başga) mugt gidip-gelmek;

6) şäherýaka ugurlar boýunça gatnaýan demir ýol ulagynda we awtobuslarda 50 göterim ýeňillikli gidip-gelmek;

7) gartaşan raýatlar we maýyplar üçin öý-internatlaryna, durmuş taýdan hyzmat edýän merkezlerine nobatsyz kabul edilmek, şeýle hem öýde durmuş hyzmatyny edýän bölümler tarapyndan hyzmat etmek üçin nobatsyz kabul etmek.

119-njy madda. Harby gullugyň we içeri işler edaralarynyň weteranlaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri

Harby gullugyň we içeri işler edaralarynyň weteranlaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri Türkmenistanyň ýörite kanunçylyk namalarynda bellenilýär.

120-nji madda. Wepat bolan (aradan çykan) Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylaryň, beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketleriniň maýyplarynyň we oňa gatnaşyjylaryň maşgala agzalaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri

1. Wepat bolan (aradan çykan) Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylaryň, beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketleriniň maýyplarynyň we oňa gatnaşyjylaryň (mundan beýläk-wepat bolanlar, (aradan çykanlar)) maşgala agzalary üçin bellenen ýeňillikler wepat bolanyň (aradan çykanyň) zähmete ukypsyz, onuň eklenjinde bolan we şu Kodekse laýyklykda ekleýjisini ýitirendigi boýunça pensiýa alýan (almaga hukugy bolan) maşgala agzalaryna berilýär.

Ýokarda görkezilen maşgala agzalaryna şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

1) wepat bolanyň (aradan çykanyň) maşgala agzalaryna döwlet pajyny tölemezen miras almak hukugy hakyndaky şahadatnamany bermek;

2) wepat bolanyň (aradan çykanyň) ata-enesi, ýanyoldaşy üçin döwletiň dermanhana edaralaryndan, şol sanda ýöriteleşdirilen dermanhanalardan, lukmanyň ýazyp beren dermannamasy boýunça, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen ölçegleriň we tertibiň çäklerinde dermanlary mugt almak;

3) olara degişli hususy ýaşayyş jaýlaryny abatlamak;

4) başga ýaşayyş jaýy berilmezden wepat bolanlaryň (aradan çykanlaryň) maşgalalarynyň ýaşayan gulluk ýaşayyş jaýlaryndan çykarylmagyna ýol bermezlik;

5) ýaşayyş jaý şertleriniň gowulandyrylmagyna mätäçlere döwletiň ýaşayyş jaý gorundaky jaýlardan ýaşayyş meýdanyny nobatsyz bermek;

6) hususy ýaşayyş jaýlaryny, garažlary gurmak, bag-bakja hojalygyny alyp barmak, kömekçi ýa-da daýhan hojalygyny guramak üçin, hereket edýän kanunçylykda kesgitlenýän möçberlerde ýer parçalaryny mugt almak;

7) eýeleýän ýaşayyş jaýynyň umumy meýdanyny mugt peýdalanmak;

8) suwdan, gazdan, elektrik energiýasyndan bellenen sarp ediş ölçeglerinden artyk mugt peýdalanmak;

9) merkezleşdirilen ýyladyş ulgamyndan, durmuş we beýleki galyndylary çykarmak hyzmatlaryndan, hapa suwlary akabalara akytmakdan mugt peýdalanmak;

10) wepat bolanyň (aradan çykanyň) ata-enesiniň, ýanyoldaşynyň şäher ýolagçylar ulaglarynyň ähli görnüşlerinde (ýeňil taksiden başga) we ýaşayan ýerine garamazdan, etrabyň çäklerindäki oba ýerlerinde umumy peýdalanylýan awtomobil ulaglarynda (ýeňil taksiden başga) mugt gidip-gelmek;

11) ata-enesi, ýanyoldaşy üçin şäherýaka ugurlar boýunça gatnaýan awtobuslarda we demir ýol ulagynda mugt gidip-gelmek;

12) wepat bolanyň (aradan çykanyň), ýanyoldaşyny, gartaşan raýatlar we maýyplar üçin öý-internatlaryna, durmuş taýdan hyzmat edýän merkezlere, şol sanda öýde durmuş hyzmatyny edýän bölümler tarapyndan hyzmat etmek üçin nobatsyz kabul etmek.

2. Şu maddanyň birinji böleginde göz önünde tutulan ýeňillikler eklenjinde bolandygyna we pensiýanyň, döwlet kömek pulunyň islendik görnüşini, şeýle hem zähmet hakyny alýandygyna garamazdan şu aşakdakylara berilýär:

1) wepat bolan (aradan çykan) Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjynyň, beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketlerine gatnaşyjynyň gaýtadan nika baglaşmadyk ýanyoldaşyna;

2) wepat bolan (aradan çykan) beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketleriniň maýybynyň we oňa gatnaşyjynyň ýeke ýaşayan ata-enesine;

3) wepat bolan (aradan çykan) beýleki döwletleriň çäklerindäki söweş hereketlerine gatnaşyjynyň gaýtadan nika baglaşmadyk ýeke ýaşayan ýanyoldaşyna.

3. Şu maddanyň birinji böleginde göz önünde tutulan ýeňillikler şu aşakdakylaryň maşgala agzalaryna degişlidir:

1) harby gulluk borjuny (gulluk borçlaryny) ýerine ýetirýän wagtynda wepat bolan harby gullukçylaryň, döwlet howpsuzlyk edaralarynyň we içeri işler edaralarynyň hatarçy, seržant we ofiserler düzüminiň işgärleriniň;

2) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda, şeýle hem beýleki döwletleriň çäklerinde söweş hereketleriniň bolan sebitlerinde kanunda bellenen tertipde nam-nyşansyz giden diýlip ykrar edilen, harby gullukçynyň harby bölümiň sanawyndan çykarylan döwründen, ýesirlikde bolan harby gullukçylaryň;

3) Beýik Watançylyk urşynda ýerli howa çozuşyndan goranyşyň bina we heläkçilikden hem-de öz-özünü goraýyş toparlarynyň şahsy düzüminiň hataryndan wepat bolan adamlaryň;

4) Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda Leningrad şäheriniň keselhanalarynda we hassahanalarynda işläp, wepat bolan adamlaryň.

121-nji madda. Zähmet weteranlaryny durmuş taýdan goramagyň çäreleri

Zähmet weteranlaryna «Salgytlar hakynda» Türkmenistanyň Bitewi kanunynda we Türkmenistanyň beýleki kanunçylyk namalarynda bellenen ýeňillikler berilýär.

“121¹-nji madda. Ýetim çagalary we ata-enesiniň howandarlygyndan galan çagalary durmuş taýdan goramagyň çäreleri

1. Ýetim çagalary we ata-enesiniň howandarlygyndan galan çagalary durmuş taýdan goramak boýunça çäreler hökmünde şu hukuklar we ýeňillikler berilýär:

1) ýazuw we okuw esbaplaryny almak üçin her ýyllyk birwagtlaýyn pul kömegini, şeýle hem maddy kömegi bermek;

2) ýokarlandyrylan möçberlerdäki talyp haklaryny tölemek;

3) okaýan döwründe şäher ýolagçylar ulaglarynyň ähli görnüşlerinde (ýeňil taksiden başga) we ýaşayan ýerine garamazdan, etrabyň çäklerindäki oba ýerlerinde umumy peýdalanylýan awtomobil ulaglarynda (ýeňil taksiden başga) mugt gidip-gelmek;

4) ýaşayan ýerine we yzyna okaýan yerine ýylda bir gezek demir ýol, suw ulagynda we şäherýaka ugurlar boýunça gatnaýan awtobuslarda mugt gidip-gelmek;

5) döwletiň ambulatoriýa-saglyk öýleri edaralarynda we hassahanalarda nobatsyz mugt

hyzmat etmek we bejermek;

6) Türkmenistanyň ýaşawyş jaý kanunçylygyna laýyklykda ýaşawyş jaýy bilen üpjün etmek.

Ýetim çagalary we ata-enesiniň howandarlygyndan galan çagalary durmuş taýdan goramak babatda şu bölügiň 1-nji, 2-nji we 5-nji bentlerinde göz önünde tutulan çäreler Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna, 3-nji we 4-nji bentlerinde göz önünde tutulan çäreler degişli kärhanalaryň öz serişdeleriniň hasabyna maliýeleşdirilýär.

2. Türkmenistanyň ministrlikleri we pudaklaýyn dolandyryş edaralary, ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralary tarapyndan ýetim çagalara we ata-enesiniň howandarlygyndan galan çagalara şu maddanyň birinji böleginde göz önünde tutulandakydan başga-da Türkmenistanyň kanunçylygynda gadagan edilmedik beýleki çeşmeleriň hasabyna goşmaça ýeňillikler berlip bilner.

3. Şu maddanyň birinji böleginde göz önünde tutulan hukuklar we ýeňillikler ýokary, orta hünär bilim edaralarynda bilim almagyň gündizki görnüşinde okaýan, 24 ýaşy dolmadyk şu maddada görkezilen şahslara hem degişlidir.

(2013-nji ýylyň 29-njy awgustyndaky Türkmenistanyň Kanuny bilen girizilen. - 2013-nji ýylyň 11-nji sentýabryndaky “Нейтральный Туркменистан”, gazeti № 264 (27136))

128-nji madda. Maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleriniň işi

1. Maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleri öz işini Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyýarlar.

2. Maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleri we olaryň kärhanalary Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde ýeňilliklerden peýdalanýarlar.

3. Maýyplaryň jemgyýetçilik birleşiklerini döretmek, üýtgedip gurmak, ýatyrnak Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

147-nji madda. Durmuş kömeginiň görnüşleri

1. Maýyplara durmuş kömegi pul tölegleri we şu Kodeksde göz önünde tutulan ýeňillikleriň berilmegi, dermanlar, maýyplar üçin arabalar, protezler we beýleki protez-ortopedik önümler, ýörite harply çap önümleri, ses güýçlendiriji we duýduryş gurallary bilen üpjün etmek görnüşinde, şeýle hem saglygy goraýyş, durmuş we hünär taýdan dikeltmek boýunça hyzmatlary we durmuş hyzmatyny etmek arkaly berilýär.

2. Derman we lukmançylyk üpjünçiligi Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen tertipde degişlilikde mugt ýa-da ýeňillikli şertlerde amala aşyrylýar:

1) maýyp çagalar, çagalykdan maýyplar, I we II topar maýyplar (maýyplygy kanuna garşy hereketleri netijesinde ýüze çykan adamlar muňa degişli däldir) - maýyplar üçin arabalar, protezler we başga protez-ortopediki önümler bilen;

2) III topar maýyplar (maýyplygy kanuna garşy hereketleri netijesinde ýüze çykan adamlar muňa degişli däldir) - protezler we başga protez-ortopedik önümler bilen.

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

Salgytlar hakynda" Türkmenistanyň Bitewi kanunyna

üýtgetmeler we goşmaçalar girizmek hakynda

I. 2005-nji ýylyň 25-nji oktýabrynda Türkmenistanyň Halk Maslahaty tarapyndan kabul edilen "Salgytlar hakynda" Türkmenistanyň Bitewi kanunynyň (Türkmenistanyň XVI Halk Maslahatynyň resmi namalarynyň ýygındysy, 2005 ý., HM-80, 81; Türkmenistanyň Halk Maslahatynyň resmi namalarynyň ýygındysy; Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2005 ý., № 3-4, 37-nji madda; 2006 ý., № 3, 12-nji madda; 2007 ý., № 1, 20-nji we 24-nji maddalar, № 2, 48-nji madda; Türkmenistanyň Halk Maslahatynyň resmi namalarynyň ýygındysy, 2008 ý., HM-96; Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2008 ý., № 1, 7-nji madda, 2008-nji ýylyň 18-nji martyndaky „Нейтральный Туркменистан“ gazetiniň № 69-70 (25212-25213); Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2008ý. № 3, 41-nji madda; 2009 ý., № 2, 41-nji madda, № 3, 45-nji madda; 2010 ý., № 1, 19-njy madda, № 2, 34-nji madda, № 3, III b. 64-nji madda; 2011 ý., № 1, 5-nji we 24-nji maddalar, № 2, 45-nji madda, № 3, 59-njy madda; 2012 ý., № 1, 48-nji madda; № 3-4, II b. 68-nji madda; 2013ý., №1-nji we 7-nji maddalar; 2013-nji ýylyň 17-nji maýyndaky № 146 (27018) „Нейтральный Туркменистан“ gazetinde rus dilinde çap edildi).

2005-nji ýylyň 25-nji oktýabry № HM-80

«Salgytlar hakynda» Türkmenistanyň bitewi Kanuny

8-nji madda. Salgytlar boýunça berilýän ýeňillikler

1. Salgytlar boýunça berilýän ýeňillikler şu Bitewi kanunda bellenilýär. Hususy häsiýete eýe bolan ýeňillikleri bermek gadagan edilýär.

2. Salgyt töleýji hukuk gatnaşyklary ýüze çykan pursadyndan we olaryň güýjüniň bütin döwrüniň içinde salgyt boýunça ýeňilliklerden peýdalanmaga hukuklydyr.

Salgyt töleýjiniň salgyt boýunça ýeňillikleri ulanmazlyga, şeýle hem degişli salgyt ýa-da gümrük edaralaryna ýazmaça arza beren ýagdaýynda, olary ulanmakdan ýüz öwürmäge hukuky bardyr. Şu ýagdaýda salgyt töleýjiniň salgytlar boýunça ulanmadyk ýokarda görkezilen ýeňillikleri geçen salgyt döwürlerinden geljekki salgyt döwürlerine geçirilmäge, geljekki tölegleriň hasabyna soňundan hasaplaşyk geçirmäge ýa-da býujetden öwezini dolunmaga degişli däldir.

Salgyt töleýji degişli salgyt ýa-da gümrük edaralaryna ýazmaça arza berende salgytlar boýunça ýeňilliklerden täzeden peýdalanmaga haky bardyr, emma bu onuň ýeňilliklerden peýdalanmaktan boýun gaçyran ýylyndan soňky senenama ýylyndan ir bolmaly däldir.

3. Eger şu Bitewi kanunda gaýry ýagdaýlar göz önünde tutulmadyk bolsa, salgytlar boýunça berlen ýeňillikler Türkmenistanyň salgyt kanunçylygynda kesgitlenen beýleki borçlary ýerine ýetirmezlige getirmeli däldir.

4. Şertnamalara, eger ol şu Bitewi kanunda göni göz önünde tutulandan başga ýagdaýlarda, aşakdakylary öz içine alýan düzgünleri goşmaklyga ýol berilmeýär:

salgyt töleýji tarapyndan salgydy hasaplamak baradaky borçlary we tölemek boýunça çykdaýlary çekmek başga bir tarapyň üstüne ýüklemek;

ýerlenilýän harytlaryň, işleriň, hyzmatlaryň bahasyny salgydyň möçberine köpeltmek;

salgyt töleýjä onuň töleýän salgydy boýunça çykdaýlarynyň öwezini dolmak (kompensasiýa) borçlary harytlary (işleri, hyzmatlary) alyjy tarapyň üstüne ýüklemek.

(2010-njy ýylyň 10-nji maýyndaky - Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda-Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2010 ý., № 2, II b. 34 -nji madda);

106-njy madda. Salgyt salynýan amallar boýunça ýeňillikler

1. Aşakdaky salgyt salynýan amallar geçirilende goşulan baha üçin salgyt tölenilmeyär: umumy ulanylýan şäher ýolagçylar ulagynyň hyzmatlary (taksiden, sol sanda bir ugur boýunça gatnaýan taksilerden başgasy), şeýle hem şäher etegindäki gatnawlarda derýa, demir ýol ýa-da awtomobil ulaglarynda ýolagçylary gatnatmak boýunça hyzmatlar;

olar üçin ätiýaçlyk şaýlarynyň we olara degişli bölekleriň bahalaryny goşmak bilen, harytlaryň ulanylmaly möhleti kepillendirilen döwründe goşmaça hiç hili töleg alynmazdan ýerine ýetirilýän abatlamak we tehniki taýdan hyzmat etmek boýunça hyzmatlar we işler;

derman serişdelerini, medikamentleri, zyýansyzlandyryjy serişdeleri, saglygy goraýyş maksatly önümleri, saglygy goraýyş enjamlaryny, protez-ortopediýa önümlerini we maýyplar üçin ýörite ulag serişdelerini ýerlemek;

weterinar we sanitariýa-epidemiologiýa hyzmatlary;

saglygy goraýyş hyzmatlary, ýasama diş oturtmak (bejeriş hasiýetli däl kosmetologiýa hyzmatlary goşulan baha üçin salgytdan boşadylmaýar);

näsaglara, maýyplara we garrylara seretmek boýunça hyzmatlar, maýyplaryň saglygyny dikeltmek boýunça hyzmatlar;

bilim ulgamyndaky hyzmatlar;

sirk hyzmatlary;

jaýlaýyş dessurlary we olar bilen baglanyşykly beýleki hyzmatlar, şeýle hem guburüsti ýadygärlikleri taýýarlamak boýunça hyzmatlar, jaýlanylan ýerleriň durkuny täzelemek boýunça işler;

däp-dessurlaryň geçirilmegini goşmak bilen, dini guramalaryň hyzmatlary, şeýle hem dini däplere degişli we dini maksatly zatlary ýerlemek;

körler we kerler jemgyýetiniň okuw-önümçilik kärhanalarynyň we maýyplaryň beýleki jemgyýetçilik birleşikleriniň öndüren harytlaryny ýerlemek;

ätiýaçlandyryş guramalary tarapyndan edilýän ätiýaçlandyryş we gaýtadan ätiýaçlandyryş hyzmatlary;

oba hojalyk kärhanalarynyň özleri tarapyndan öndürilýän ýag önümlerinden başga, oba hojalyk önümleriniň gaýtadan işlenilmegi bilen alnan önümleri ýerlemek;

pagtany gaýtadan işlemekden alnan önümleri ýerlemek (pagta süýümi, pagta çigidi, gysga süýüm, pagta sütügi, pagta übtügi, galyndylar);

tohumlary; pile we ýüpek gurçuklarynyň tohumlaryny hem-de olary ösdürip yetişdirmekdäki hyzmatlary; mineral dökünleri; gerbisidleri, awuly himikatlary we ösümlikleri goraýyş maksatly beýleki serişdeleri; oba hojalyk önüm öndürijileriniň ekin meýdanlaryna hojalyk içi suwaryş akabalary arkaly suw bermek we hojalyk içi şor suw akabalary arkaly şor suwlary akdyrmak boýunça edilýän hyzmatlary; şeýle hem oba hojalyk önümini öndürmek we ýygnamak üçin mehanizirlenen hyzmatlary ýerlemek;

azyk harytlaryna (iýmit önümlerine) degişli harytlary (goşmaça töleg tölenilmäge degişlilerinden başga) we iýmit önümleri öndürilende, taýýarlanylanda we gaýtadan işlenilende ulanylýan harytlary; garyşyk iýmleri ýerlemek;

saryja goýnunyň ýazky gyrkymynyň ýüňüni we ondan egrilen ýüplügi ýerlemek, şeýle hem bu ýüňi ýuwmak (arassalamagy we sortlamagy goşmak bilen) boýunça we bu ýüňden ýüplük öndürmek (reňklemegi goşmak bilen) boýunça hyzmatlar;

el halyalaryny we elde dokalan haly önümlerini ýerlemek;

ýerleri hususy eýeçilige bermek boýunça ýer gurluşyk işleri;

däneli ekinleri saklamak; däne üweýän senagat önümlerini, krahmally önümleri öndürmek; çörek we täze süýji önümlerini öndürmek; kakadylan çörek we köke, köp saklanýan süýji-köke önümlerini öndürmek; unaş önümlerini öndürmek; çaga iýmitini we berhizlik azyk önümlerini öndürmek; melhemçilik önümçiligi; adamyň saglygyny goramak boýunça iş; weterinariýa işi üçin niýetlenen desgalary galdyrmak boýunça gurluşyk we gurluşyk-gurnama işlerini ýerine ýetirmek;

ilata edilýän ýaşaýyş-jaý jemagat we ulanyş hyzmatlary (jaý tölegini goşmak bilen),

şeyle hem köçeleriň, seýilgähleriň, skwerleriň we ş.m. daşky ýşyklandyrylmasy boýunça hyzmatlar;

ýadygärlikler toplumynyň gurluşyk-gurnama işlerini we onuň infrastrukturasynyň gurulmagy bilen baglanyşykly işleri ýerine ýetirmek we hyzmatlary etmek;

Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna ýerine ýetirilýän ylmy-barlag we tejribe-konstruktorçylyk işleri;

bir birligini satyn almak (döretmek) üçin çykdaýylary Türkmenistan boýunça bellenen iň az iş hakynyň 0,4 möçberinden geçmeýän, harytlaryň (işleriň, hyzmatlaryň) mahabatlandyryma maksady bilen berilmegi;

lotoreýalary, humarly oýunlary we pullý oýunlary (humarly oýun işi) geçirmek;

milli syýahatçylyk zolaklarynda ýa-da olaryň çäklerinden daşarda diňe milli syýahatçylyk zolaklarynyň iş maksatlary üçin syýahatçylary kabul etmek boýunça täze obýektleriň we olaryň infrastrukturasynyň gurulmagy bilen baglanyşykly işler we hyzmatlar, şeyle hem harytlaryň iberilmegi. Ýeňillik:

a) görkezilen işleri hojalyk usuly bilen amala aşyryan;

b) görkezilen işler potrat usuly bilen ýerine ýetirilen mahalynda potratçy bolan;

ç) işleriň aýry-aýry görnüşlerini ýerine ýetirýän, hyzmatlary edýän hem-de "a" we "b"

bentlerinde görkezilen şahslar tarapyndan şeyle işleriň ýerine ýetirilmegi üçin peýdalanylýan harytlaryň (çig malyň, materiallaryň, görkezilen obýektlerde oturdylýan enjamyň) iberilmegini amala aşyryan,

şahslara berilýär;

milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäginde syýahatçylaryň ýerleşdirilmegini, jemgyýetçilik iýmitini, hususy durmuş we bejeriş-sagaldyş hyzmatlarynyň edilmegini, güýmenje oýunlarynyň (humarly oýun täjirçiliginden başga) we başga hyzmatlaryň guralmagyny hem goşmak bilen syýahatçylary kabul etmek boýunça hyzmatlar, şeyle hem milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäginde syýahatçylyk industriýasynyň obýektleriniň dolandyrylmagy we ulanylmagy bilen baglanyşykly hyzmatlar. Görkezilen yeňillikler bellenen tertipde milli syýahatçylyk zolaklarynyň subýektleri statusyny alan hem-de milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäklerinden daşarda şeyle hyzmatlary edýän şahslara hem berilýär;

şahsy adamlaryň buýurmasy boýunça ýaşaýyş jaýlaryny gurmak boýunça işleri ýerine ýetirmek we taýýar jaýlary we öýleri şahsy adamlara, şol sanda hususylaşdyrmak tertibinde ýerlemek.

oba hojalygynda ulanyljak maşynlar, traktorlar, mehanizmler we enjamlar boýunça Türkmenistanyň dahyllylary bolan edara görnüşli taraplaryň lizing amallary.

Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda harytlary (önümleri) serhet ýakalaryndaky söwda menzilleriniň üsti bilen we (ýa-da) gönüden-göni eksport etmeklige ygtyýarly edilen edaralara, önüm öndürijiler tarapyndan dokma önümlerini ýerlemek. Şunda harytlary (önümleri) eksport etmeklik diýlip, şol harytlaryň (önümleriň) Türkmenistanyň gümrük serhedinden geçirilendiginiň bellenen tertipdäki tassyknamasy bolan halatynda, Türkmenistanyň daşyna çykarylýan harytlara düşünilýär.

Şu bölek bilen bellenen yeňillikler, salgyt möçberi şu Bitewi kanunyň 105-nji maddasyna laýyklykda bellenen harytlar (işler, hyzmatlar) babatynda ulanylmayar.

2. Goşulan baha üçin salgyt ýerlenmegi (salgyt salynýan amallaryň geçirilmegi) şu aşakdaky taraplar tarapyndan amala aşyrylýan harytlar (goşmaça töleg tölenmäge degişli harytlardan başgasy), işler we hyzmatlar üçin tölenmeýär:

maýa goýum pensiýa gaznalary;

maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleriniň kärhanalary;

bilim edaralary.

Diplomatik we olara deňleşdirilen wekilhanalaryň, halkara guramalarynyň diplomatik ýa-da edara ediş-tehniki işgärleriniň, olar bilen bile ýaşaýan maşgala agzalaryny hem goşmak bilen, şahsy peýdalanmaklary üçin niýetlenen harytlary ýerlemek, işleri ýerine ýetirmek we hyzmat etmek, goşulan baha üçin salgydy goşmak bilen amala aşyrylýar. Türkmenistanyň

Maliýe ministrligi tarapyndan bellenýän tertipde görkezilen çykdaýlary tassyklaýan haryt (kassa) çekleri bolan mahalynda, salgydyň pul möçberi maliýe edaralary tarapyndan gaýtarylyp berilýär."

(2010-njy ýylyň 10-njy maýyndaky, 25-nji sentýabryndaky, 2012-nji ýylyň 31-nji martyndaky we 4-nji awgustyndaky, 2013-nji ýylyň 4-nji maýyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda -Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary,2010-njy ý.№2 34-nji madda II b. №3 64-nji madda III b.; 2012ý. №1, 48-nji maddanyň II b., №3-4, 68-nji maddanyň II b.; 2013-nji ýylyň 17-nji maýyndaky № 146 (27018)“Нейтральный Туркменистан” gazetinde rus dilinde çap edildi.)

122-nji madda. Goşmaça tölegler boýunça ýeňillikler**

1. Türkmenistanyň gümrük çäklerine getirilýän, goşmaça tölegler tölenmäge degişli harytlar goşmaça tölegi tölemekden şu ýagdaýlarda boşadylýarlar:

a) **Türkmenistana ynsanperwer kömek hökmünde, şeýle hem hökümetara wlaşyklaryna laýyklykda, daşary ýurtlar tarapyndan muzdsuz berilýän tehniki kömegiň çäklerinde getirilýän harytlar;**

b) daşary ýurt diplomatik we olara deňleşdirilen wekilhanalaryň, halkara guramalarynyň resmi taýdan peýdalanmaklary üçin ýa-da bile ýaşayan maşgala agzalaryny goşmak bilen, şu wekilhanalaryň we halkara guramalarynyň diplomatik ýa-da edara ediş-tehniki işgärleriň şahsy peýdalanmaklary üçin niýetlenen harytlar.

ç) şahsy tarapyň özüniň sarp etmegi üçin 5 litr alkogolly içgiler we piwo, 10 guty çilim.

Salgyt töleýjiniň Türkmenistanyň aýry-aýry kanunçylyk namalaryna salgyt ýeňillikleriniň bar bolan ýa-da salgytdan boşadylan halatynda, eger bu sonuň ýaly namalarda göni görkezilmedik bolsa, görkezilenler goşmaça tölegleriň alynmagyna degişli däldir.

2. Eýeçilik hukugy esasynda daşary ýurtly edara görnüşli taraplara degişli bolan, berilýän çig maldan (çig nebitden) benzini we dizel ýangyjyny öndürmek (taýýarlamak) boýunça hyzmatlar, şu önümleri soňundan Türkmenistanyň çäklerinden çykarmak şerti bilen, goşmaça töleg tölemekden boşadylýar.

3. **Ynsanperwerlik we (ýa-da) haýyr-yhsan kömegi hökmünde hökümetara wlaşyklaryna laýyklykda, şeýle hem döwlet häkimiýeti we dolandyryş edaralarynyň çözümleriniň esasynda goşmaça töleg tölenýän harytlary bermek boýunça amallar goşmaça tölegleri tölemekden boşadylýar.**

(2008-nji ýylyň 17-nji martyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda- 2008-nji ýylyň 18-nji martyndaky № 69-70 (25212-25213) “Нейтральный Туркменистан”, gazetinde rus dilinde çap edildi.)

143-nji madda. Ýeňillikler

1. Şu aşakdakylar emläk üçin salgytdan boşadylýarlar:

maýa goýum pensiýa gaznalary;

maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleriniň kärhanalary;

jemgyýetçilik birleşikleri;

dini guramalar;

bilim edaralary;

saglygy goraýyş edaralary we kärhanalary;

oba hojalyk kärhanalary.

** 2008-nji ýylyň 17-nji martyndaky Türkmenistanyň Kanunyny esasynda girizilen üýtgetmeler 2008-nji ýylyň 1 –nji fewralyndan başlaýan döwür üçin ulanylýar.

2. Şu aşakdakylara emläk üçin salgyt salynmaýar:

gaz geçirijiler (esasy gaz geçirijilerden başga), demir ýollaryň esasy ugurlary, demir ýollaryň giriş ýollary, umumy ulanylýan awtomobil ýollary, aragatnaşyk we elektrik geçiriji ulgamlar, suw-suwluandyryş we suw geçiriji desgalar, köprüler we olary ulanmak üçin niýetlenen inženerçilik we beýleki desgalar;

tokaý we oba hojalyk önümlerini öndürmek we saklamak üçin peýdalanylýan emläk, şeýle hem olaryň öz öndüren önümleri;

ýaşayyş jaý-jemagat hojalyklarynyň emläkleri;

diňe ylym, bilim, maýyplary dikeltmek, daşky gurşawy goramak, ýangyn howpsuzlygy we raýat goranyşy babatynda ulanylýan emläkler;

umumy ulanylýan şäher ýolagçylar awtoulagy (taksiden başga);

sport toplumlary, stadionlar we beýleki sport binalary we desgalary, şeýle hem olarda peýdalanylýan sport enjamlary we inwentarlary;

asma ýollar, şeýle hem olary ulanmak üçin niýetlenilen beýleki enjamlar;

çagalara lagerleriniň we dynç alyş öýleriniň, çagalara sagaldyş we göwün açyş merkezleriniň emläkleri, şeýle hem çagalaryň dynç almaklaryny, çagalaryň göwnüni açyş işlerini guramak üçin ulanylýan emläk, attraksionlary, oýun oýnalýan abzallary we ş. m. goşmak bilen;

milli syýahatçylyk zolaklarynda syýahatçylary kabul etmek boýunça täze obýektleriň we olaryň infrastrukturasyň gurulmagy ýa-da gutarylmadyk obýektleriň gurluşygynyň tamamlanymagy bilen baglanyşykly gurluşyk we gurluşyk-gurnama işlerini ýerine ýetirmek üçin peýdalanylýan emläk. Görkezilenler şu Kodeksiň 139-njy maddasynyň dördünjü böleginde görkezilen emlägi hem goşmak bilen esasy serişdelere we maddy dolanyşyk serişdelerine degişlidir;

milli syýahatçylyk zolaklarynda syýahatçylary kabul etmek boýunça obýektleriň we olaryň infrastrukturasyň emlägi. Görkezilen ýeňillikler milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäklerinden daşarda ýerleşýän emläk babatda bellenen tertipde milli syýahatçylyk zolaklarynyň subýektleri statusyny alan şahslara-da berilýär.

(2007-nji ýylyň 23-nji fewralyndaky, 17-nji martyndaky, 1-nji oktýabryndaky, 2008-nji ýylyň 17-nji martyndaky, 2009-njy ýylyň 18-nji aprelindäki we 2010-njy ýylyň 12-nji martynda - Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda –Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2006-nji ýyl, №3, 12-nji madda, 2007-nji ýyl, № 1, 20-nji we 24-nji maddalar; № 4, 68-nji madda; 2008-nji ýylyň 18-nji martyndaky № 69-70 (25212-25213) “Нейтральный Туркменистан” gazetinde rus dilinde çap edildi.; Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2009-njy ýyl, № 2, 41-nji madda; 2010 ý., № 1, 24-nji madda)

170-nji madda. Peýdadan alynýan salgyt boýunça ýeňillikler

1. Peýdadan alynýan salgytdan şu aşakdakylar boşadylýar:

maýa goýum pensiýa gaznalary;

maýyplaryň saglygyny dikeltmegi amala aşyryýan guramalar;

bilim edaralary;

maýyplaryň jemgyýetçilik birleşikleriniň kärhanalary;

dini guramalar;

oba hojalyk kärhanalary;

sirk hyzmatlaryny edýän, Türkmenistanyň dahyllylary bolup durýan edara görnüşli taraplar ýa-da Türkmenistanyň dahyllylary bolup durmaýan edara görnüşli taraplar;

halkara, hökümetara, döwletara guramalar, muňa olaryň telekeçilik (täjirçilik) işinden alýan girdejileri girmeýär.

Şu salgytdan boşatma goşmaça töleg tölenilmäge degişli harytlary ýerlemekden alnan peýda, şeýle hem girdejileriň şu Bitewi kanunyň 172-nji maddasynyň ikinji we üçünji böleklerinde görkezilen aýry-äýry görnüşlerine degişli däldir.

Şu bölekde görkezilen taraplar, eger-de olar hususy eýeçilikdäki edara görnüşli taraplar bolup (öz işini "Uglewodorod serişdeleri hakynda" Türkmenistanyň Kanunyna laýyklykda amala aşyran taraplardan başga), kiçi we orta telekeçiligiň subýektlerine degişli bolsalar, onda olar şu Bitewi kanunyň 172-nji maddasynyň dördünji böleginde bellenen möçber boýunça girdeji salgydyny tölemekden boşadylýarlar.

2. Salgyt salynýan peýda şu möçberlere kemeldilýär:

bilim babatyndaky işden alnan peýdanyň möçberine;

oba hojalyk önümlerini öndürýän edara görnüşli tarapyň şol önümleri ýerlemekden alýan peýdasynyň möçberine, ýöne ol önümler senagat taýdan gaýtadan işlenen bolmaly däldir;

milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäginde syýahatçylaryň ýerleşdirilmegini, jemgyýetçilik iýmitini, hususy durmuş we bejeriş-sagaldyş hyzmatlarynyň edilmegini, güýmenje oýunlarynyň (humarly oýun täjirçiliginden başga) we başga hyzmatlaryň guralmagyny hem goşmak bilen syýahatçylary kabul etmek boýunça hyzmatlary etmekden, şeýle hem milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäginde syýahatçylyk industriýasynyň obýektleriniň dolandyrylmany we ulanylmany bilen baglanyşykly hyzmatlaryň edilmeginden alnan peýdadan. Görkezilen ýeňillikler bellenen tertipde milli syýahatçylyk zolaklarynyň subýektleri statusyny alan şahslara milli syýahatçylyk zolaklarynyň çäginde daşarda şeýle hyzmatlar edilen mahalynda hem berilýär;

milli syýahatçylyk zolaklarynda ýa-da olaryň çäklerinden daşarda diňe syýahatçylyk zolaklarynyň iş maksatlary üçin syýahatçylary kabul etmek boýunça täze obýektleriň we olaryň infrastrukturasynyň gurulmany bilen baglanyşykly işleriň ýerine ýetirilmeginden (hyzmatlaryň edilmeginden) alnan peýdadan;

maýa goýum taslamasynyň bellige alnan pursatyndan başlap, birinji üç ýylyň dowamynda edara görnüşindäki taraplaryň öz öndüren oý guş we bedene etini (olaryň iýmitlik we iýmitlik däl subönümleri) we olary gaýtadan işlemekligiň netijesinde alnan önümleri ýerlemekden alýan peýdasynyň möçberine;

protez-ortopediýa önümlerini we maýyplar üçin ýörite ulag serişdelerini öndürmekden alnan peýdanyň möçberine.

3. **Salgyt töleýjiler peýdadan alynýan salgydy tölemekden boşadylan peýdany hasaba almagy aýratyn alyp barmalydyrlar.** Şunuň ýaly peýdany hasaplap ýazmak üçin aýyrmalaryň aýry-áýry böleklerini kesgitlemek mümkin bolmadyk halatynda, olar ýeňillikleriň hasaplamak üçin kabul edilýän, harytlary (işleri, hyzmatlary) ýerlemekden alnan jemi girdejiň umumy möçberine gatnaşygyny ulanmak bilen kesgitlenip bilner.

(2007-nji ýylyň 1-nji okýabryndaky, 2009-njy ýylyň 18-nji apreldäki, 2010-njy ýylyň 12-nji martyndaky, 10-njy maýyndaky we 25-nji sentýabryndaky - Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2007- nji ýyl, № 4, 68 -nji madda; 2009-njy ýyl, № 2, 41-nji madda; 2010 ý., № 1, 19-njy madda, № 2,34-nji madda, № 3, 64-nji madda)

187-nji madda. Salgyt özenine goşulmaýan girdejiler

1. Şahsy adamlaryň girdejileriniň şu görnüşleri salgyt özenine goşulmaýar:

a) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda bellenen hemaýat puly, muňa iş wagtlaýyn ukypsyzlygy sebäpli hemaýat puly girmeyär;

b) Türkmenistanyň we beýleki döwletleriň pensiýa kanunçylygynda bellenen tertipde bellenen pensiýalar, şeýle hem döwletiňki däl pensiýa ätiýaçlandyrmasy şertlerinde alynýan pensiýalar, şahsy pensiýa toplanmalaryna hasaplanyp ýazylýan göterimler, geçirilen ätiýaçlandyryş pensiýa gatançlarynyň pul möçberleriniň, bellenen iň az möçberden ugur alnyp hasaplanan ätiýaçlandyryş gatançlarynyň pul möçberlerinden artyk gelýän pul serişdeleriniň alnan möçberleri;

ç) hökmany ätiýaçlandyryş, ömri meýletin ätiýaçlandyryş ylalaşyklary, meýletin emlägi ätiýaçlandyryş boýunça ätiýaçlandyryş tölegleriniň möçberleri we ätiýaçlandyryş ýagdaýynyň

gelendigi, adamyň ömrüne we saglygyna ýetirilen zyýanyň öwezini dolmalar, ätiýaçlandyryjylaryň we ätiýaçlandyrylan adamlaryň saglygy goraýyş çykdaýylary. Galan halatlarda meýletin ätiýaçlandyryma ylalaşyklary boýunça ätiýaçlandyryş tölegleriniň, şahsy adamlar tarapyndan ätiýaçlandyryş gatançlary görnüşinde tölän möçberinden artyk gelýän möçberi salgyt salynmaga degişlidir;

d) şahsy taraplardan miras we peşgeş almak tertibinde pul we haryt görnüşindäki alynýan girdejiler, muňa ylmy, edebi, sungat eserleriniň awtorlarynyň, şeýle hem açyşlaryň, oýlap tapyşlaryň we senagat nusgalarynyň mirasdarlaryna (hukuk mirasdüşerlerine) tölenilýän hak girmeyär;

e) salgyt döwründe Türkmenistanda bellenen iň az iş hakynyň on essesinden ýokary bolmadyk, edara görnüşli taraplardan alynýan sowgatlaryň bahasy. Görkezilen mukdardan artýan möçber umumy bellenen tertipde girdejä goşulýar;

ä) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde alynýan, aşakdakylar bilen baglanyşykly öwezini doluş tölegleri:

adamyň ömrüne we saglygyna ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak;

zähmet borçlaryny ýerine ýetirmek, işsapar çykdaýylarynyň öwezini dolmak, ýörite geýimleri, meýdan haklaryny bermek we ş.m;

başga ýere işe geçmek;

muht ýaşayyş jaýlaryny bermek we jemagat hyzmatlaryny etmek;

haryt görnüşinde berilmäge degişli pul üpjünçiliginiň tölegi we onuň ýerine tölenilýän pul möçberleri;

işgärleriň işden çykmagy. Görkezilen töleglere Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan, işgäre ol işden boşan mahaly tölenilýän tölegleriň ähli görnüşleri goşulýar;

beýleki çykdaýylaryň öwezini dolmak.

Görkezilenler peýdalanylmandyk zähmet rugsady üçin öwezini doluş töleglerine degişli däldir;

f) ýokary okuw mekdeplerinde, ýörite orta hünärmentçilik mekdeplerinde okaýan talyplara, dini okuw mekdepleriniň diňleýjilerine şol okuw jaýlary tarapyndan bellenenilýän, Türkmenistanyň Prezidenti, öz tertipnama laýyk işleriniň çäklerinde jemgyýetçilik birleşikleri we gaznalar, daşary ýurt döwletleri, halkara we döwletara (hökümetara) guramalary tarapyndan döredilýän we tölenilýän talyp haklary;

g) aliment görnüşinde gelýän serişdeler;

h) şikes almagy ýa-da saglygyna başga hili zeper etmegi sebäpli zähmete ukyplylygyny ýitirmegi netijesinde, şeýle hem ekleyjisini ýitirmegi bilen baglanyşykly tölenilýän birwagtlalyň hemaýat pullary;

i) gan tabşyryandygy (donor kömegi) üçin tölenilýän hak;

j) telekeçilik işi netijesinde emläkleri ýerlemekden we paýnamalary, obligasiýalary, beýleki gymmatly kagyzlary, kärhana paýly gatnaşmak hukugyny aýrybaşgalamakdan gelen serişdelerden başga, eýeçilik hukugy boýunça raýatlara (şahsy adamlara) degişli emläkleriň ýerlenilmeginden alnan serişdeler;

ž) edara görnüşli taraplaryň raýatlara edýän maddy kömekleriniň pul möçberi:

onuň möçberine garamazdan, tebigy betbagtçylyk ýa-da beýleki adatdan daşary ýagdaýlar bilen baglanyşykly alynýan serişdeler;

başga ýagdaýlarda - salgyt döwrüniň dowamynda Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen iň pes iş hakynyň on essesinden ýokary bolmadyk möçberde;

k) Türkmenistanyň Ýaragly Güýçlerinde, beýleki goşunlarda, milli howpsuzlyk edaralarynda we harby birikmelerde çagyryş boýunça harby gullugy geçýän harby gullukçylaryň alýan pul üpjünçiliginiň möçberleri, pul sylaglary we beýleki tölegler;

l) aşakdakylary ýerlemekden alynýan girdejiler:

mellek ýerlerinde we şahsy kömekçi hojalyklarda ösdürilip ýetişdirilen oba hojalyk önümleri (şol sanda gülçülük we bal arysyny saklamak) haryt we olaryň gaýtadan işlenen

görnüşinde. Şunda mellek ýerleriniň we şahsy kömekçi hojalyklarynyň bardygyny tassyklaýan resminamalaryň görkezilmegi hökmandyr;

haryt we gaýtadan işlenen görnüşde ýabany ösýän miweleri, hozlary we beýleki miweleri, kömelekleri, tohumlary, derman ösümlüklerini, aw önümlerini, ösdürip ýetişdirilýän we tutulýan balyklary ýerlemek;

m) mallary, tut ýüpek gurçuklaryny we ş.m. ösdürip ýetişdirmek we бага bakmak boýunça hyzmatlary etmekden gelen girdejiler;

n) şu aşakdakylar:

oba hojalygynda kärendeçiler tarapyndan içki hojalyk kärende şertnamalary esasyndaky işlerden alnan girdejiler, şeýle hem içki hojalyk kärende şertnamalary boýunça alnan oba hojalyk önümini we onuň gaýtadan işlenen önümini ýerlemekden alnan girdejiler;

oba hojalyk kärhanalarynda hakyna tutma işgärler tarapyndan alnan girdejiler, dolandyryş edaralarynyň işgärleri (ýolbaşçylar, hünärmenler, gullukçylar) muňa girmeyär;

hususy eýeçilikdäki oba hojalyk önümlerini öndürijiler tarapyndan, olaryň öndüren oba hojalyk önümini we onuň gaýtadan işlenen önümini ýerlemekden alnan girdejileri;

ň) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda, hususylaşdyrmakdan alynýan hususylaşdyrylan emlägiň bahasy;

o) raýatlaryň bank goýumlary, depozit güwänamalary boýunça göterimler;

ö) şahsy ýa-da toparlaýyn ýaryşlarda türgenleriň ýaryşyň resmi gurnaýjylaryndan alýan baýraklarynyň bahasy;

p) bäsleşiklerde we ýaryşlarda alnan baýraklaryň, şeýle hem salgyt döwründe Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen iň pes iş hakynyň üç essesinden ýokary bolmadyk islendik utuşlaryň bahasy;

r) Türkmenistanyň Prezidentiniň çözgütleri boýunça berilýän pul we zat baýraklary, sowgatlary we sylaglary;

s) Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň daşary ýurda iberilen işgärleriniň zähmetine tölenilýän haklaryň möçberleri we olaryň daşary ýurt pulunda alýan beýleki pul möçberleri;

ş) edara görnüşli taraplaryň öz işgärlerine ýa-da olaryň deregine, çagalar we ýetginjekler üçin çagalar hem-de beýleki sagaldyş edaralaryna ýollamanamalarynyň bahasynyň, doly ýa-da bölekleýin öwezini dolmak tertibinde tölenilen pul möçberleri, şeýle hem öz işgärleriniň gündizine ýa-da ýatymlaýyn alýan saglygy goraýyş hyzmatlarynyň bahasy; Türkmenistanyň kärdeşler arkalaşyklarynyň Milli Merkeziniň serişdeleriniň hasabyna doly ýa-da bölekleýin tölenilýän maddy kömek, ýollamanamalaryň we sowgatlaryň bahasy;

t) Saparmyrat Türkmenbaşynyň Türkmenistanyň Raýat kodeksine laýyklykda maşgala agzalary we (ýa-da) golaý garyndaşlary diýlip ykrar edilýän raýatlaryň emläk we emläk däl gatnaşyklary bilen baglanyşykly amallardan girdejileri, görkezilen raýatlaryň raýat-hukuk häsiýetli şertnamalary ýa-da zähmet şertnamalaryny (ylalaşyklary) baglaşmagy netijesinde alan girdejileri muňa degişli däl;

u) Türkmenistanyň Prezidentiniň aýratyn çözgütlerine laýyklykda, raýatlaryň ýeňillikli bahalardan ýa-da olaryň bahasy tölenilmezden emläkleri (harytlary, işleri, hyzmatlary) ýerlemekden alan maddy girdejisi;

ü) **grantlar görnüşinde alnan serişdeler;**

w) sirk hyzmatlaryny amala aşyryýan şahslaryň zähmet haky (şol sanda daşary ýurt raýatlarynyň alýan girdejileri).

2. Şu aşakdakylara girdeji hökmünde seredilmeýär:

karz serişdeleriň islendik möçberleri;

salgyt töleýjiniň eýeçiligindäki we ygtyýaryndaky nagt we nagt däl daşary ýurt pulunyň hümmetiniň oňyn tapawudy (hususy telekeçileriň kassasynda we bank hasaplarynda duran we telekeçilik işini amala aşyrmak üçin ulanýan daşary ýurt pulundan başgasy);

edara görnüşli tarap gatnaşyjylaryň düzüminden çykanda, onuň esaslyk maýasyna ilkibaşky gatanjynyň çäklerinde ýa-da ýatyrylýan edara görnüşli tarapyň emlägi oňa gatnaşyjylaryň arasynda paýlananda gatnaşyjynyň (paýdaryň, paýçynyň) alan serişdesi;

gymmat bahaly kagyzlaryň gymmaty üýtgän ýagdaýynda emele gelen oňyn tapawut;
şu Bitewi kanunyň 49-njy maddasynyň 4-nji bölüminiň talaplaryna laýyklykda alnan göterimler;

borçnamalary üpjün etmek üçin girew ýa-da ujundan geçirme hökmünde alynýan emläkler;

3. Şu aşakdakylara telekeçilik işinden alnan girdeji hökmünde seredilmeýär:

şereketden çykanda ýa-da ýapylýan şereketiň emläkleri onuň gatnaşyjylarynyň arasynda paýlananda, bilelikde işlemek barada şertnamanyň (şereketiň) gatnaşyjysynyň ilkibaşky gatanjynyň çäginde alan serişdesi;

toparyň şertnamasy boýunça komissioner tarapyndan alnan, şeýle hem komissioneriň komitentiň ýerine eden harajatlarynyň öwezini dolmak üçin baglaşylan şertnamanyň şertlerine laýyklykda, bu harajatlar komissioneriň çykdajylaryna goşulmaga degişli däl ýagdaýynda, alan emlägi. Bu tabşyryk şertnamalaryna ýa-da şuňa meňzeş beýleki şertnamalara hem degişlidir.

4. **Daşary ýurtlaryň Türkmenistandaky** diplomatik wekilhanalaryndan, konsullyk edaralaryndan we **halkara, döwletara (hökümetara) guramalaryndan**, daşary ýurt raýatларыnyň, şeýle hem **Türkmenistanda hemişelik ýaşamaýan Türkmenistanyň raýatларыnyň alýan girdejileri salgyt salynmaga degişli däl**dir.

Şunuň ýaly wekilçilikleriň (edaralaryň we guramalaryň) işgärleriniň öý hyzmatkärleri, eger olar Türkmenistanyň raýatlary däl bolsalar ýa-da Türkmenistanda hemişelik ýaşamaýan bolsalar, olaryň öý hyzmatkärleri hökmünde alýan iş haklary salgyt salmakdan boşadylýar.

5. **Şu aşakdakylaryň girdejileri salgyt salynmaga degişli däl**dir:

Türkmenistanyň Gahrymanlary;

Türkmenistanyň "Ruhnama" ordeni bilen sylaglanan adamlar;

Türkmenistanyň “Ilaty durmuş taýdan goramak hakyndaky“

Kodeksine* laýyklykda weteranlar derejesine degişli edilen adamlar;

söweş hereketleri netijesinde maýyp bolanlar;

çagalykdan maýyplar, I we II topar maýyplary;

radiasiýa betbagtçylygynyň netijesinde ejir çeken adamlar.

Türkmenistanyň "Edermenlik" medaly bilen sylaglanan adamlar üçin hasaplanan

* 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan başlaýan döwür üçin ulanylýar.

salgydyň möçberi, olaryň alýan ähli girdejileri boýunça 50 göterim azaldylýar.

Özleri babatda şeýle boşatmak (ýeňillikler) ulanylýan adamlaryň hukukларыnyň tassyklanylmagy bellenen tertipde olar tarapyndan berlen resminamalar (olaryň nusgalary) esasynda geçirilýär.

6. **Daşary ýurduň döwlet gullugynda duran raýatyň hakyna tutma işden alan girdejisi, oňa şol döwletde salgyt salynmaga degişli bolsa, salgyt salynmaga degişli däl**dir.

(2007-nji ýylyň 12-nji iýunyndaky, 2008-nji ýylyň 17-nji martyndaky, 2010-njy ýylyň 25-nji sentýabryndaky we 2011-nji ýylyň 26-njy martyndaky, 2013-nji ýyl 02-nji martyndaky Türkmenistanyň Kanunларыnyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2007-nji ýyl, № 2, 48 -nji madda; 2008-nji ýylyň 18-nji martyndaky № 69-70 (25212-25213) “Нейтральный Туркменистан” gazetinde rus dilinde çap edildi; Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary 2010-njy ýyl №3, III b. 64-nji madda; 2011-nji ýyl №1, II b. 24-nji madda; 2013-nji ýyl №1, 7-nji madda)

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY
Türkmenistanyň Zähmet kodeksine üýtgetmeler we
goşmaçalar girizmek hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2009 ý., № 2, 30-njy madda; 2010 ý., № 1, 6-njy madda, № 2, 34-nji madda; 2011 ý., № 1, 26-njy madda, № 4, 81-nji madda; 2012 ý., № 1, 12-nji madda; 2013-nji ý., №2,45-nji maddasy II b. 2013-nji ýulyň 5-nji iýulyndaky “Нейтральный Туркменистан”gazeti , № 198 (27070))

2009-njy ýulyň 18-nji aprelinde № 29-IV Türkmenistanyň
Kanuny bilen tassyklanylýan

TÜRKMENISTANYŇ ZÄHMET KODEKSI

249-njy madda. Enesiz çagalary terbiýeleýän adamlara berilýän kepillikler we ýeňillikler

Enelik bilen baglanyşykly aýala berilýän kepillikler we ýeňillikler (gijeki wagtdaky we iş wagtyndan daşary işlerdäki zähmetiň çäklendirilmegi, dynç alyş günlerinde, işlenilmeyän baýramçylyk we ýatlama günlerinde işlere çekmegiň hem-de gulluk iş saparlaryna ibermegiň çäklendirilmegi, zähmet haky tölenilmeýän rugsadyň berilmeginiň, zähmetiň ýeňillikli düzgünleriniň bellenilmeginiň we Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen beýleki kepillikler we ýeňillikler) enesiz (ol aradan çykanda, ata-enelik hukuklaryndan mahrum edilende, bejeriş edarasynnda uzak wagtlap bolanda we çagalary hakynda enelik aladasynyň bolmadyk beýleki halatlarynda) çagalary terbiýeleýän atalara, şeýle hem kämillik ýaşyna ýetmedikleriň hossarlary (howandarlary) üçin hem degişlidir.

250-nji madda. On sekiz ýaşyna ýetmedik işgärleriň zähmet hukuklary

On sekiz ýaşyna ýetmedik işgärler zähmet hukuk gatnaşyklarynda kämillik ýaşyna ýetenleriň hukuklary bilen deňleşdirilýär, zähmeti goramak, iş wagty, rugsatlar we zähmetiň käbir beýleki şertleriniň çygrynda bolsa şu Kodeks we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen ýeňilliklerden peýdalanýarlar.

TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTINIŇ
P E R M A N Y

Maýyplaryň jemgyýetçilik guramalaryna we olaryň
agzalaryna ýeňillikler bermek hakynda

(Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň
çözümleriniň ýygryndysy, 2006 ý., № 9, 1036-njy madda)

Türkmenistanda maýyplary döwlet tarapyndan goldamagy üpjün etmek maksady bilen, **karar edýärin:**

I.Görüş boýunça I derejeli maýyplary telefon üçin abonent töleglerini tölemekden boşatmaly we görüş boýunça II derejeli maýyplara 50 göterim indirim bellemeli.

2. Maýyplaryň jemgyýetçilik guramalaryny, olaryň kärhanalaryny we edaralaryny döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasy üçin serişdeleri geçirmekden, şeýle hem paçlary, şol sanda şol guramalaryň hasaba alnandygy üçin paçlary (gümrük paçlary we ýygymlary muňa girmeýär) tölemekden boşatmaly.

Türkmenistanyň Prezidenti

Saparmyrat Türkmenbaşy

**Aşgabat ş.
2006-njy ýylyň 26-njy sentýabry
№ PP- 4538**

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTINIŇ
K A R A R Y**

„02“ oktýabr 2009 ý.

№ 10648

Aşgabat ş.

Çaga seretmek boýunça rugsat bermegiň tertibi hakynda

**(Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň
çözümleriniň ýygındysy, 2009 ý., № 10, 514-nji madda)**

Täze galkynyş we beýik özgertmeler zamanasynda ilatyň zähmetiniň goraglylygyny has-da gowulandyrmak we çaga üç ýaşyna ýetýänçä seretmek üçin berilýän rugsady düzgünleşdirmek maksady bilen hem-de Türkmenistanyň Zähmet kodeksiniň 97-nji maddasyna laýyklykda, **karar edýärim:**

1. Çaga seretmek boýunça rugsat bermegiň tertibini tassyklamaly (goşulýar).
2. Şu kararyň ýerine ýetirilişine Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň Orunbasarlary, Türkmenistanyň Prezidentiniň Diwanynyň Iş Dolandyryjysy, Türkmenistanyň Ykdysadyýet we ösüş ministri B.Hojamammedow hem-de Türkmenistanyň Ýokary gözegçilik edarasynyň başlygy O.Gurbannazarow gözegçilik etmeli.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Türkmenistanyň Prezidentiniň
2009-njy ýylyň 2-nji oktýabrynda
çykaran 10648-nji karary bilen
tassyklandy

**Çaga seretmek boýunça rugsat bermegiň
TERTIBI**

1. Şu Tertip Türkmenistanyň Zähmet kodeksiniň 97-nji maddasyna laýyklykda işlenip düzüldi we çaga üç ýaşyna ýetýänçä seretmek boýunça rugsat bermegiň tertibini kesgitleýär.
2. Şu Tertip guramaçylyk-hukuk we eýeçiliginiň görnüşine garamazdan, kärhanalarda, edaralarda we guramalarda işleýän şahsy taraplara, şeýle hem ýazmaça görnüşde hususy telekeçiler bilen baglaşylan zähmet şertnamasy esasynda işleýän şahsy taraplara degişlidir.
3. Türkmenistanyň çäklerinde hemişelik ýaşayan daşary yurt raýatларыnyň we raýatlygy ýok adamlaryň, Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynda we halkara

şertnamalarynda başgaça göz önünde tutulmadyk bolsa, Türkmenistanyň raýatlary bilen deň derejede çaga seretmek boýunça rugsat almaga hukugy bardyr.

4. Iş döwrüne garamazdan, aýalyň göwrelilik we çaga dograndygy boýunça rugsat gutarandan soň, çaga **üç ýaşyna ýetýänçä oňa seretmek üçin tölenilmeýän rugsada bolan hukugy** bardyr.

5. Çaga seretmek boýunça rugsady almaga şularyň hukugy bardyr:

çaganyň **ata-enesiniň** (şol sanda çagany perzentlige alanlar);

çaganyň resmi bellenen hossarynyň, eger çaganyň ata-enesi şu ýagdaýlar sebäpli, çagasyny ekläp, saklap we terbiýeläp bilmeýän bolsa:

çaganyň ata-enesiniň (şol sanda perzentlige alanyň) aradan çykmagy;

çaganyň ata-enesiniň ata-enelik hukuklaryndan mahrum edilmegi;

çaganyň ata-enesiniň kesellemegi;

çaga başga esasly sebäplere görä, ata-enesiniň hossarlyk etmeginden galan bolsa.

6. Çaga seretmek birwagtda birnäçe adam tarapyndan amala aşyrylýan halatynda, çaga seretmek boýunça rugsat oňa hukugy bolan adamlaryň birine berilýär.

7. Çaga Türkmenistanyň çäklerinden daşarda doglan bolsa, çaga seretmek boýunça rugsada bolan hukuk çaganyň ata-enesiniň Türkmenistanyň raýaty bolan ýagdaýynda Türkmenistanyň çäklerinde hemişelik ýaşayan haýsy-da bolsa birine berilýär.

8. Çaga seretmek boýunça rugsadyň berilmegi üçin, oňa hukugy bolan adam iş ýerine (mundan beýläk - iş beriji) şulary berýär:

çaga seretmek boýunça rugsadyň berilmegi barada arzasyny;

çaganyň dogluş hakyndaky şahadatnamasynyň nusgasyny;

eger çaga hossar bellenen bolsa, oňa hossar bellemek baradaky hossarlyk we howandarlyk edarasynyň çözgüdiniň nusgasyny.

9. Iş beriji şu Tertipde görkezilen resmi namalary kabul edenden soň, arza beren adama çaga seretmek boýunça rugsadyň berilmegini buýruk bilen resmileşdirýär.

10. Çaganyň atasyna çaga seretmek boýunça rugsat berlen halatynda, çaganyň enesine çaga seretmek boýunça rugsat bellenişiniň hakynda onuň iş ýerinden kepilnama getirmegi hökmandyr.

11. Çaga seretmek boýunça rugsat göwrelilik we çaga dograndygy boýunça rugsadyň gutarýan gününüň yz ýanyndaky günden başlap berilýär, ýöne ol çaganyň üç ýaşyna çenli döwürden geçmeli däldir.

12. Çaga seretmek boýunça rugsadyň berilýän döwründe maşgalada täze çaga dogulsa, onda ol çaga seretmek boýunça rugsat şu Tertip bilen kesgitlenýän umumy kada laýyklykda berilýär.

13. Çaga seretmek boýunça rugsadyň möhleti çaganyň üç ýaşyny dolduran ýa-da aradan çykan senesiniň yzyndan gelýän günden bes edilýär.

14. Çaga seretmek boýunça rugsat doly ýa-da bölekleýin ulanylyp bilner.

Üç ýaşyna çenli çaga seretmek üçin rugsatda bolýanyň rugsadyň arasyny kesmäge we çaga seretmek üçin rugsadyň möhletiniň gutarmagyna çenli işe girişmäge haky bardyr, şunda ol bu hakda işe çykmazyndan iki hepde öň iş berijini habarly etmelidir.

Eger adam çaga seretmek boýunça rugsady dowam etdirmekçi bolsa, onda iş berijä ýazmaça arza bermelidir we degişli buýruk çykarylmaldyr.

15. Çaga seretmek boýunça rugsatda bolýan adama Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda çaga seretmek boýunça döwlet kömek puly bellenyär.

16. Iş berijiler tarapyndan üç ýaş ýetmedik çagalarynyň bardygy sebäpli zähmet şertnamasyny baglaşmaktan ýüz dönderilmegi esassyz diýlip hasap edilýär. Esassyz ýüz dönderendigi üçin iş berijiler, wezipeli adamlar ýa-da olaryň ygtyýarly eden adamlary Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen jogapkärçilige çekilýär.

17. Çaga seretmek boýunça rugsat döwründe işgäriň iş ýeri (wezipesi) saklanýar.

18. Çaga seretmek boýunça rugsat iş döwrüne girýär, şunda ol zähmetiň aýratyn agyr şertleri bolan iş we gulluk eden döwri hökmünde hasaplanmaýar.

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTINIŇ
K A R A R Y**

„30“ oktyabr 2009 ý.

№ 10683

Aşgabat ş.

Türkmenistanyň ilatynyň aýry-aýry toparlaryny derman serişdeleri, lukmançylyk hyzmatlary we saglygy goraýyş hajatly önümler bilen mugt hem-de ýeňillikli üpjün etmek hakynda

(Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň çözümleriniň ýygyndysy, 2009 ý., № 10, 534-nji madda)

«Türkmenistany ykdysady, syýasy we medeni taýdan ösdürmegiň 2020-nji ýyla çenli döwür üçin baş ugry» Milli maksatnamamyza laýyklykda, ilatyň aýry-aýry toparlaryna berilýän saglygy goraýyş hyzmatlaryny has-da kämilleşdirmek, olaryň saglygy goraýyş hajatly önümler bilen üpjünçiligini gowulandyrmak maksady bilen, şeýle hem «Durmuş üpjünçiligi hakyndaky» Türkmenistanyň bitewi Kanunyna laýyklykda, **karar edýärim:**

1. Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi ilatyň aýry-aýry toparlaryny gatnawly şertlerde derman serişdeleri, lukmançylyk hyzmatlary we saglygy goraýyş hajatly önümler bilen mugt hem-de ýeňillikli esasyda Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde üpjün etmeli.

2. Gatnawly şertlerde lukmanyň dermannamasy esasynda berilýän derman serişdelerini, lukmançylyk hyzmatlaryny we saglygy goraýyş hajatly önümleri ilatyň mugt almaga degişli toparlarynyň hem-de keselleriň görnüşleriniň sanawyny;

Ilatyň gatnawly şertlerde derman serişdeleri 50 göterim ýeňillikli berilmäge degişli toparlarynyň sanawyny tassyklamaly (goşulýar).

3. Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi Türkmenistanyň Ykdysadyýet we ösüş ministrligi hem-de Türkmenistanyň Maliýe ministrligi bilen bilelikde şu karar bilen tassyklanan sanawlara laýyklykda, Türkmenistanyň ilatynyň aýry-aýry toparlaryny gatnawly şertlerde derman serişdeleri, lukmançylyk hyzmatlary we saglygy goraýyş hajatly önümler bilen mugt hem-de ýeňillikli üpjün etmegiň ölçeglerini we hasabyny ýörediş tertibini bir aý möhletde işläp taýýarlamaly hem-de Türkmenistanyň Ministrler Kabinetine bermeli.

4. «Türkmenistanyň ilatynyň aýry-aýry toparlaryny derman serişdeleri we medisina hajatly önümler bilen ýeňillikli üpjün etmek hakynda» Türkmenistanyň Prezidentiniň 1995-nji ýylyň 21-nji noýabrynda çykaran 2398-nji kararyny (Türkmenistanyň Prezidentiniň aktlarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň kararlarynyň 1995-nji ýyldaky 11-nji ýygındysynyň 2873-nji maddasy) güýjüni ýitiren hasap etmeli.

5. Şu kararyň ýerine ýetirilişine Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň Orunbasarlary H.Saparlyýew, T.Japarow, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministriň wezipesini wagtlaýyn ýerine ýetiriji L.Şamyradowa, Türkmenistanyň Durmuş taýdan üpjünçilik ministri B.Şamyradow, Türkmenistanyň Ykdysadyýet we ösüş ministri B.Hojamammedow, Türkmenistanyň Maliýe ministri A.Goçyýew, Türkmenistanyň Ýokary gözegçilik edarasynyň başlygy O.Gurbannazarow gözegçilik etmeli.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Türkmenistanyň Prezidentiniň

**Gatnawly şertlerde lukmanyň dermannamasy esasynda berilýän derman serişdelerini, lukmançylyk hyzmatlaryny we saglygy goraýyş hajatly önümleri ilatyň mugt almaga degişli toparlarynyň hem-de keselleriň görnüşleriniň
SANAWY**

	Ilatyň toparlarynyň hem-de keselleriň görnüşleri	Mugt goýberilýän derman serişdeleriniň, lukmançylyk hyzmatlarynyň we saglygy goraýyş hajatly önümleriň görnüşleri
I. Ilatyň toparlary		
1	Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyjylar, uruş maýyplary we beýleki döwletleriň çäklerinde bölän söweş hereketlerine gatnaşyp, maýyp bolanlar	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), maýyplar üçin arabalar, protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözgüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi
2	1941-nji ýylyň 22-nji iýunyndan 1945-nji ýylyň 3-nji sentýabry aralygynda hereket eden goşunyň düzümine girmedik harby bölümlerde, edaralarda, harby-okuw jaýlarynda harby gullugy geçenler we «1941-1945-nji ýyllaryň Beýik Watançylyk urşunda Germaniýadan üstün çykylyp gazanylan ýeňiş üçin» diýen medal ýa-da «Ýaponiýadan üstün çykylyp gazanylan ýeňiş üçin» diýen medal bilen sylaglanan harby gullukçylar, şol sanda ätiýaçlyga goýberilenler	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözgüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi
3	1941-nji ýylyň 8-nji sentýabryndan 1944-nji ýylyň 27-nji ýanwary aralygynda gabaw döwründe Leningrad şäheriniň kärhanalarynda, guramalarynda we edaralarynda işlän hem-de «Leningrady goranlygy üçin» diýen medal ýa-da «Gabawdaky Leningradyň ýaşajysy» diýen nyşan bilen sylaglanan adamlar	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözgüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi
4	Hereket eden söweş meýdanynda tyl serhetleriniň çäklerindäki, demir ýol	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş

	<p>we awtomobil ýollarynyň söweş meýdançalaryndaky howa hüjüminden goranyş desgalarynda we goraghanalarynda, deňiz binýatларыnyň, howa gämileriniň duralgalarynyň we beýleki desgalarynyň gurluşygynda işläň adamlar</p>	<p>protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi</p>
5	<p>Ok-däri we söweş tehnikasyny ýygnamak, çäkleri hem-de desgalary partlaýjy serişdelerden zyýansyzlandyrmak işine goşun ýolbaşçylygy we ýerli häkimiýet edaralary tarapyndan çekilen adamlar</p>	<p>Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi</p>
6	<p>Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda ýurduň bähbidi we howpsuzlygyny üpjün etmek üçin, Eýrana girizilen goşunlaryň düzüminde tabşyryklaryň ýerine ýetirilmegine gatnaşan adamlar</p>	<p>Derman serişdeleri, ýaşayan ýerindäki döwletiň bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi</p>
7	<p>Ikinji jahan urşy döwründe faşistler we olaryň ýaranlary tarapyndan döredilen konslagerlerde, gettolarda we beýleki mejbur ediş ýerlerinde ýesirlikde bolanlar, kämillik ýaşyna ýetmedikler hem-de Beýik Watançylyk urşy döwründe söweş hereketleri ýa-da olaryň netijeleri bilen baglanyşykly kontuziýa, ýaralanmak, şikes almak netijesinde çagalykdan maýyp bolanlar</p>	<p>Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, döwletiň saglyk öýlerinde nobatsyz mugt hyzmat etmek, nobatsyz hassahana ýerleşdirmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi</p>
8	<p>Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşanlar</p>	<p>Derman serişdeleri, ýaşayan ýerindäki döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler</p>

9	Beýik Watançylyk urşy döwründe tylda zähmet çeken weteranlar (1931-njiýylyň 31-nji dekabryna çenli doglan Türkmenistanyň raýatlary)	Ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler
10	Beýik Watançylyk urşuna we beýleki döwletleriň çäklerinde söweş hereketlerine gatnaşyp, wepat bolanlaryň (aradan çykanlaryň) ekleýjisini ýitirendigi üçin kömek puluny alýan maşgala agzalary	Derman serişdeleri
11	Beýik Watançylyk urşuna gatnaşyp, wepat bolanyň (aradan çykanyň) we aradan çykan uruş maýybynyň gaýtadan durmuş gurmadyk ýanyoldaşy	Derman serişdeleri
12	Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşyp, wepat bolanyň (aradan çykanyň) ýeke ýaşayan ene-atalary	Derman serişdeleri
13	Beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşyp, wepat bolanyň (aradan çykanyň) gaýtadan durmuş gurmadyk ýeke ýaşayan ýanyoldaşy	Derman serişdeleri
14	Harby gulluk borjuny(gulluk borçlaryny) ýerine ýetirýän wagtynda wepat bolan harby gullukçylaryň, içeri işler edaralarynyň we milli howpsuzlyk edaralarynyň ýönekeý we ýolbaşçy düzüminiň işgärleriniň maşgala agzalary	Derman serişdeleri
15	Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda, şeýle hem beýleki döwletleriň çäklerinde söweş hereketleriniň bolan sebitlerinde kanunda bellenen tertipde nam-nyşansyz ýiten diýlip ykrar edilen, harby gullukçynyň harby bölümiň sanawyndan çykarylan döwründen ýesirlikde bolan harby gullukçylaryň maşgala agzalary	Derman serişdeleri
16	Beýik Watançylyk urşunda ýerli howa çozuşyndan goranyşyň bina we heläkçilikden hem-de öz-özünü goraýyş toparlarynyň şahsy düzüminiň hataryndan wepat bolan adamlaryň maşgala agzalary	Derman serişdeleri
17	Beýik Watançylyk urşy ýyllarynda Leningrad şäheriniň keselhanalarynda we hassahanalarynda işläp, wepat bolan adamlaryň maşgala agzalary	Derman serişdeleri

18	16 ýaşa çenli maýyp çagalar	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), beýleki protezler we protez-ortopediki önümler, näsaga ideg etmek üçin enjamlar (peşew kabul ediji, täret kabul ediji we ş.m.), maýyplar üçin arabalar
19	Çagalykdan maýyplar	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), beýleki protezler we protez-ortopediki önümler, maýyplar üçin arabalar
20	I we II topar maýyplar (maýyplygy kanuna garşy hereketler netijesinde ýüze çykan adamlardan başga)	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), beýleki protezler we protez-ortopediki önümler, maýyplar üçin arabalar
21	III topar maýyplar (maýyplygy kanuna garşy hereketler netijesinde ýüze çykan adamlardan başga)	Derman serişdeleri, protezler we beýleki protez-ortopediki önümler
22	Türkmenistanyň Gahrymanlary, Sowet Soýuzynyň Gahrymanlary, Sosialistik zähmetiň Gahrymanlary, Şöhrat ordeniniň ähli üç derejesiniň we Zähmet Şöhraty ordeniniň ähli üç derejesiniň, «SSSR-iň Ýaragly Güýçlerinde Watana gulluk edendigi üçin» diýen ordeniň ähli üç derejesiniň eýeleri	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), protezler we beýleki protez-ortopediki önümler
23	Çernobyl AES-niň partlamagy netijesinde, radiasion şöhleleriň täsiri bilen baglanyşykly we soňky ýaramaz hadysalaryň öňüni almak işlerini ýerine ýetirende, şöhle keselleri bilen kesellän ýa-da şöhläniň täsiri netijesinde (sebäpli) maýyp bolan we beýleki keseller bilen kesellän Türkmenistanyň raýatlary	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), maýyplar üçin arabalar, protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi
24	Raýat we harby ähmiýetli ýadroly desgalaryň (Çernobyl AES-inden başga) partlamagynda soňky ýaramaz hadysalaryň öňüni almakda, şonuň ýaly-da şeýle işler bilen baglanyşykly okuw-türgenleşik, synag geçirmegiň netijesinde, ýadroly gurnamalar, sol sanda ýadro ýaraglary bilen baglanyşykly ähli ýagdaýlarda radiasion şöhleleriň täsiri bilen	Derman serişdeleri, ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-öňüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga), maýyplar üçin arabalar, protezler we beýleki protez-ortopediki önümler, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň merkezi utgaşdyryjy toparynyň çözüdi esasynda ýylda 1 gezek mugt şypahana bejergisi

	kesellän ýa-da şöhläniň täsiri netijesinde (sebäpli) maýyp bolan Türkmenistanyň raýatlary	
25	Çernobyl AES-niň partlamagy netijesinde, radiasion şöhleleriň täsiri bilen baglanyşykly we soňky ýaramaz hadysalaryň önüni almak işlerine gatnaşyp, şöhle keselleri bilen kesellemedik we şöhläniň täsiri netijesinde (sebäpli) maýyp bolmadyk Türkmenistanyň raýatlary	Ýaşayan ýerinde döwlete degişli bejeriş-önüni alyş edaralarynda diş protezlerini taýýarlamak, abatlamak (gymmat metallardan we metal-keramikadan başga)
26	Göwreli aýallar we bir ýaşa çenli çagaly eneler	Gan azlyga garşy we witaminli derman serişdeleri

II. Keselleriň görnüşleri

1	Süýji keseli	Bu kesele degişli derman serişdeleri, görkezme boýunça ýöriteleşdirilen şprisleri we iňňeleri, her aýda 100 gramm çenli etil spirti
2	Bronhial demgysma	Bu kesele degişli derman serişdeleri
3	Howply täze döremeler	Bu kesele degişli derman serişdeleri, görkezme boýunça: sargy serişdeleri, näsagy idetmek üçin serişdeler (peşew we täret kabul ediji), agyry aýryjy serişdeler, elastiki hasa hem-de jorap
4	Inçekesel	Bu kesele degişli derman serişdeleri
5	Merezýel	Bu kesele degişli derman serişdeleri
6	AIDS keseli	Bu kesele degişli derman serişdeleri
7	Heýwere (Lepra)	Bu kesele degişli derman serişdeleri
8	Şizofreniýa	Bu kesele degişli derman serişdeleri
9	Anoftalm, mikroftalm	Göz protezleri
10	Neýrosensor kerrewlük (eşidiş damarynyň newriti) III-IV derejesi	Eşidiş aparatlary (sesi güýçlendiriji)
11	Ruhy keseller, şeýle hem psihiatriýa we psihonewrologiýa edaralarynyň bejeriş-önümçilik ussahanasynda işleýän näsaglar	Bu kesele degişli derman serişdeleri
12	Böwrek oturtma operasiýasyndan soňky ýagdaý	Sandimmun (ýa-da şol topara degişli derman serişdesi)
13	Gemodializ ulanmak zerurlygy ýüze çykan böwrek ýetmezçiligi	Derman we gemodializ geçirmek üçin sarp ediş serişdeleri

**Ilatyň gatnawly şertlerde derman serişdeleri 50 göterim ýeňillikli
berilmäge degişli toparlarynyň
SANAWY**

1. Beýik Watançylyk urşy döwründe tylda zähmet çeken weteranlar (1931-nji ýylyň 31-nji dekabryna çenli doglanlar);
2. Türkmenistanyň öňünde bitiren aýratyn hyzmatlary üçin döwletiň şahsy (atly) pensiýasyny alýan Türkmenistanyň raýatlary;
3. Çernobyl AES-niň partlamagy netijesinde, radiasion şöhleleriň täsiri bilen baglanyşykly we soňky ýaramaz hadysalaryň öňüni almak işlerine gatnaşyp, şöhle keselleri bilen kesellemedik hem-de şöhläniň täsiri netijesinde (sebäpli) maýyyp bolmadyk Türkmenistanyň raýatlary;
4. Beýik Watançylyk urşuna we beýleki döwletleriň çäklerinde bolan söweş hereketlerine gatnaşyp, wepat bolanlaryň (aradan çykanlaryň), aradan çykan uruş maýyplarynyň maşgala agzalary.

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTINIŇ
K A R A R Y**

«25» dekabr 2009 ý.

№ 10732

Aşgabat ş.

**Ýeňillikli pensiýa çykmaga hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň sanawy
hakynda**

**(Türkmenistanyň Prezidentiniň namalarynyň we Türkmenistanyň Hökümetiniň
çözügleriniň ýygyndysy 2009-njy ýyl, № 11, 12, 577-nji madda- rus dilinde çap edilmedi)**

Täze galkynyş we beýik özgertmeler zamanasynda ýurdumyzyň ilatynyň durmuş taýdan goraglylygyny has-da gowulandyrmak hem-de doly iş gününüň dowamynda ýerasty işlerde we zähmetiň zyýanly hem-de aýratyn agyr şertleri bolan işlerde işleýän raýatlara «Durmuş üpjünçiligi hakyndaky» Türkmenistanyň bitewi Kanunynyň 23-nji we 41-nji maddalaryna laýyklykda pensiýa bellemegi we tölemegi düzgünleşdirmek maksady bilen, **karar edýärin:**

1. Doly iş gününüň dowamynda ýerasty işlerde we zähmetiň zyýanly we aýratyn agyr şertleri bolan işlerde işleýän raýatlara ýeňillikli pensiýa çykmaga hukuk berýän işleriň, hünärleriň we wezipeleriň sanawyny tassyklamaly (goşulýar).

2. Şu kararyň ýerine ýetirilişine Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň Başlygynyň Orunbasarlary, Türkmenistanyň Prezidentiniň Diwanynyň Iş Dolandyryjysy, Türkmenistanyň Ykdysadyýet we ösüş ministri, Türkmenistanyň Durmuş taýdan üpjünçilik ministri hem-de Türkmenistanyň Ýokary gözegçilik edarasynyň başlygy gözegçilik etmeli.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**